

OBSAH:

1. Úvod	3
2. Teoretická část	5
2.1. Historie okrašlovacích spolků	5
2.1.1 Formování okrašlovacích spolků	5
2.1.2. Pod vedením Svazu	6
2.1.3. Zánik okrašlovacích spolků	8
2.1.4. Exkurz – Okrašlovací hnutí na Moravě a ve Slezsku	9
2.2. Dimenze aktivit okrašlovacích spolků	10
2.2.1. Činnost okrašlovací a zalesňovací	11
2.2.2. Činnost ochranná	12
2.2.2.1. Ochrana přírodních památek	12
2.2.2.2. Ochrana domoviny	14
2.3. Shrnutí – Odkaz okrašlovacích spolků	16
2.4. Okrašlovací spolky dnes	18
2.4.1. Co je a není okrašlovací spolek	18
2.4.2. Kolik jich je a není	19
3. Empirická část	20
3.1. Projekt výzkumu	20
3.1.1. Kontext výzkumu a současný stav bádání	20
3.1.2. Cíle výzkumu	21
3.1.3. Strategie výzkumu	21
3.1.4. Výběr výzkumných jednotek	22
3.1.5. Hlavní výzkumná otázka	22
3.1.6. Dimenze výzkumné otázky	22
3.1.7. Metody sběru dat	24
3.2. Výsledky výzkumu	24
3.2.1. Ideová východiska	25
3.2.2. Spolek jako organizace	37
3.2.3. Praktická činnost	43
3.2.3.1. Činnost okrašlovací	44
3.2.3.2. Činnost politicko-ideová	48

3.2.3.3. Činnost zábavní	49
3.2.3.4. Činnost ochránářská a památkářská	52
3.2.4. Environmentálně motivované aktivity	56
4. Závěr	60
5. Seznam použité literatury	65
6. Jmenný rejstřík	68
7. Přílohy	69

1. ÚVOD

Rozvoj občanské společnosti po roce 1989 se v naší zemi projevil mimo jiné i oživením spolkové činnosti, která zde byla půl století potlačována. Pro lidi vnímavé k životnímu prostředí ve svém bezprostředním okolí se otevřela také možnost znovu navázat na bezmála stoletou tradici spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, která byla u nás oficiálně přerušena úředním zásahem v roce 1951. Ačkoliv pojem okrašlovací spolek působí v nových společenských podmínkách mírně jako anachronismus, vyskytlo se již v prvních letech po převratu několik okrašlovacích spolků, které jako registrovaná občanská sdružení programově obnovily svoji činnost.¹ Okrašlovací činnost se stala v různé míře náplní také mnoha jiných spolků, například spolků pozemkových, vlastivědných, spolků rodáků či přátel města nebo obce apod. Nahlédneme-li do volně přístupného seznamu občanských sdružení registrovaných na Ministerstvu vnitra ČR, zjistíme, že většina okrašlovacích spolků působících v současné době na území naší republiky zahájila svoji činnost teprve po roce 2000, ba je dokonce záležitostí několika posledních let.² A nejen to. Na podzim roku 2007 vyšla z popudu předsedkyně obnoveného Okrašlovacího spolku města Prostějova Milady Sokolové iniciativa uspořádat celorepublikové setkání všech okrašlovacích spolků činných na území Čech a Moravy. Během celodenní konference se mělo mimo jiné jednat o možnostech vytvoření centrálního okrašlovacího spolku, který by tato sdružení zastupoval, např. při jednání o finančních dotacích v EU. Tato iniciativa se sice nepodařila naplnit, nicméně zmíněné aktivity naznačují, že idea okrašlování dnes zdaleka nepatří pouze minulosti a že má stále potenciál oslovit určité procento lidí. Můžeme přesto být tak smělí a hovořit o renesanci okrašlovacích spolků u nás? V současné době je na Ministerstvu vnitra ČR vedeno na sedm desítek registrovaných občanských sdružení, které v názvu užívají slovní spojení *okrašlovací spolek*.³ V čem je idea okrašlování pro současného člověka atraktivní? Jak se proměnila pod výzvami moderní doby a jakou sortu lidí dnes přitahuje? Jak vypadají aktivity moderních okrašlovacích spolků a jaký je nebo by mohl být jejich přínos z hlediska environmentálního?

¹ Na Moravě to byl např. *Spolek pro okrašlování a ochranu životního prostředí ve Frenštátu pod Radhoštěm* (29.1.1991) nebo *Okrašlovací spolek ve Znojmě* (9.4.1992).

² Zdroj: Databáze občanských sdružení Ministerstva vnitra ČR dostupná na <http://aplikace.mvcr.cz/rady/sdruzeni/index.html> (stav k 7. dubnu 2009).

³ Celkový počet okrašlovacích spolků činných na našem území však z několika důvodů nelze zcela jednoznačně určit, jak bude rozebráno v následujících kapitolách.

Tyto a další otázky považuji za zajímavé a přínosné zkoumat. Chtěl bych tak přispět k obohacení akademické debaty točící se okolo okrašlovacích spolků novými poznatky, ale i přinést přesnější pohled na jednu z možných podob občanské společnosti 21. století u nás.

Práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část empirickou. V teoretické části uvedu na základě dostupné literatury do problematiky a do historicko-společenského kontextu bádání, definuji základní pojmy, s nimiž budu dále pracovat a nastíním kontext projektu výzkumu. V empirické části seznámím s projektem výzkumu. Poté předložím výsledky výzkumu. Závěrem práce provedu dodatečnou komparaci a zhodnocení výsledků výzkumu. Pokusím se o interpretaci dnešního fenoménu obnovování a zakládání okrašlovacích spolků v kontextu současné české občanské společnosti a pokusím se zodpovědět, zda a do jaké míry by mohly být okrašlovací spolky přínosem pro ochranu přírody a životního prostředí.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Historie okrašlovacích spolků

Tato kapitola podává základní vhled do společensko historického pozadí vzniku a formování okrašlovacích spolků od svých počátků až do roku 1951, kdy byly úředně odsouzeny k zániku. Zájemce o zevrubnější pojednání o dějinách okrašlovacích spolků nebo historii ochrany přírody u nás lze v tomto směru odkázat na jiné autory, z nichž namnoze čerpám.⁴

2.1.1. Formování okrašlovacích spolků

Spolková činnost jako taková se v českých zemích začíná výrazně formovat od počátku 60. let 19. století, kdy dochází k rozpadu bachovského absolutismu a tím i k postupnému obnovování veřejného politického života. To se nejvýrazněji projevilo vydáváním tisku a oživením spolkové činnosti.⁵ K opravdovému rozkvětu ovšem dochází až po roce 1867, kdy byl vydán liberální spolkový zákon, který mj. umožnil legalizaci řady dosud neformálních studentských spolků a uvedl silný společenský pohyb, směřující k zakládání spolků, besed, klubů apod.⁶

V této době dochází také k zakládání prvních okrašlovacích spolků. Hlavními motivy tohoto počínání byl romantismus (romantická estetika), který se během 19. století stal skutečným životním stylem, včetně kultu přírody, akcentujícím především citový vztah k přírodě.⁷ Dalším neméně podstatným motivem bylo vlastenecké cítění: „(...) rivalita vůči německým spolkům, snaha zvelebit naše kraje jako důkaz práva národa na jejich samostatné spravování, to vše patřilo k vyjádřeným i k implicitním významům činnosti spolků.“⁸ Je však dobré si uvědomit, že v době, o které hovoříme, byla účast na spolkovém životě masovou

⁴ Čeřovský (1965, 1998), Ovčáčková (2004), Librová (1987), Zajoncova (2008), Buček (1998) aj.

⁵ Zajoncova, D.: Kulturně historické dědictví v péči místních komunit, v: Foltýn, D. a kol. (eds.): *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*, Praha: Katedra dějin a didaktiky dějepisu PedF UK v Praze, 2008, s. 232 - 233.

⁶ Dohnalová, M.: *Antropologie občanské společnosti*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004, s. 54.

⁷ Stibral, K.: *Proč je příroda krásná? : estetické vnímání přírody v novověku*, Praha: Dokořán, 2005, s. 99 a násl.

⁸ Librová, H.: *Láska ke krajině?*, Brno: Blok, 1988, s. 123.

módní záležitostí, ba znakem jisté sociální prestiže, a tedy motivací pro vstup do okrašlovacího spolku bylo pro řadu lidí nejspíše prostě to, že se takový spolek v jejich bydlišti vytvořil.⁹

Zpočátku (ve druhé polovině 19. století) šlo okrašlovacím spolků zejména o důraz na čistotu a upravené prostředí sídel a jejich vylepšení ozeleněním. Později se do popředí dostává koncept tzv. ochrany domoviny, v němž se doplňuje ochrana přírody s péčí o kulturní a historické památky.

První okrašlovací spolek byl založen v Kutné Hoře roku 1961. Následují nedaleké Červené Pečky (1864), nato Domažlice (1867), Kosmonosy (1869), Jičín (1870) atd.¹⁰ Okrašlovací hnutí postupně sílí a vrcholí 30. října 1904 ustavením *Svazu českých spolků okrašlovacích v Království českém* za účelem „*pečovat o soustavnou organizaci českých okrašlovacích spolků a působit, ke všeobecnému rozvoji okrašlování a zvelebení krajiny, obcí a měst v království Českém*“.¹¹

2.1.2. Pod vedením Svazu

Rok 1904, kdy byl založen *Svaz českých spolků okrašlovacích v království Českém*, později v roce 1909 přejmenovaný na *Svaz českých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny*, byl pro dějiny okrašlovacích spolků významným mezníkem. Vznik Svazu inicioval jeho pozdější dlouholetý předseda a propagátor ideje okrašlování a ochrany domoviny prof. Dr. Jan Urban Jarník, předseda Okrašlovacího spolku v Potštejně nad Orlicí. Svaz se pod jeho vedením¹² časem vyvinul v mohutnou organizaci, která pak vyvíjela až do nuceného zániku v roce 1951 velmi významnou činnost. Jedna z nejvýraznějších činností Svazu bylo vydávání časopisu *Krásy našeho domova*, který během 20. let minulého století dosáhl úrovně evropsky uznávaného periodika. Prostřednictvím tohoto časopisu mimo jiné hlásali ochranu přírody mnozí významní čeští přírodovědci. Ve vedení redakce se postupně vystřídaly osobnosti jako Jan Emler, Jan Svatopluk Procházka, Rudolf Maximovič či Jaromír Klika.

⁹ Librová, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*, Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1987, s. 64.

¹⁰ Tietze, F.: *Spolky pro okrašlování a ochranu domoviny a jejich stanovy*, v: Jarník, J.U.: *Podstata, cíl a organisace okrašlování, hlavně po stránce národohospodářské a esteticko-výchovné*. Praha: Svaz čes. spolků pro okrašlování, 1911.

¹¹ Librová, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*, s. 61.

¹² J. U. Jarník zemřel 12. ledna 1923.

Je nutné zmínit, že okrašlovací spolky na našem území byly až do počátku 20. století převážně německé. Snahou Svazu ovšem bylo programově sdružovat, organizovat a podporovat spolky výhradně české. Již v době založení Svazu působilo na našem území 237 českých okrašlovacích spolků. Svazová podpora zakládání dalších spolků měla úspěch. V roce 1914 už statistiky Svazu hovoří o 402 českých okrašlovacích spolcích, z nichž 367 je sdruženo pod Svazem.¹³ Početní stav bezmála čtyř set spolků byl víceméně udržován až do konce 30. let, byť řada spolků registrovaných pod Svazem tou dobou již vykazovala jen malou nebo žádnou činnost.

Svaz se po celou dobu své existence angažoval v ochraně jednotlivých přírodních a kulturně-historických památek, např. tím, že podával návrhy na vznik rezervací, přírodních či národních parků na našem území (Karlštejsko, Moravský kras, Adršpašské, Teplické a Hvězdecké skály, Šumava, Mohelenská hadcová step apod.), svou pozornost soustředil také na ochranu krajinného rázu (např. boj proti reklamám v krajině, ochrana stromů ohrožených regulací či telegrafním a telefonním vedením, účast při stavbě dálnic apod.), spíše okrajově se věnoval také druhové ochraně.¹⁴ Dalším průkopnickým činem, co se ochrany přírody týče, byly pokusy o inventarizační akce typu soupisu přírodních památek z let 1905 – 1909 či prvorepublikový (1922) pokus o soupis památných stromů.¹⁵

Dlužno dodat, že činnost některých okrašlovacích spolků se později dostávala do rozporu s obecnými představami Svazu. Svaz tyto „příliš horlivé“ okrašlovací spolky nejen na stránkách časopisu *Krása našeho domova* nejednou napomíná a usměrňuje.¹⁶ Svaz jakoby neustále cítil potřebu vysvětlovat ideu okrašlování v celé její šíři. Na druhou stranu Svaz činnost spolků vždy významně podporoval.¹⁷

¹³ „(...) těch několik váhavých (35), které Svaz dosud marně všemi možnými prostředky mezi sebe získával, je velmi těžko sjednotit pod společný prapor, zvláště když přes všechny výhody a přednosti neuznaly dosud za vhodné ve vlastním svém prospěchu ke Svazu přistoupiti.“ Jedlička-Broderský, B.: Zpráva o sjezdu a valné hromadě Svazu českých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku konané ve dnech 6. a 7. června 1914 v Jindřichově Hradci, v: *Krása našeho domova*, roč. X., č. 6 (1914), s. 2 (příloha).

¹⁴ Růžička, T., Ptáček, L., Hušková, B.: *Péče o krajinu: příručka pro výměnné pobyty k péči o krajinu a pozemkové spolky*. Brno: Nadace Partnerství, 2004, s. 44.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Viz například případ Mohelenské hadcové stepi, který uvádí Ovčáčková (2004). Dnes vzácnou přírodní rezervaci se místní okrašlovací spolek řadu let přes opakované protesty z řad odborné veřejnosti snažil osázet akáty. Viz Ovčáčková, L.: *Okrašlovací spolky včera a dnes*. Diplomová práce obhájená na Katedře environmentálních studií FSS MU v Brně, 2004, s. 23-24.

¹⁷ Každoročně Svaz například zdarma distribuoval okrašlovacím spolkům statisíce sazenic zvláště lesních, ale i okrasných a ovocných stromů a keřů. Přesné statistiky uveřejňoval na stránkách časopisu *Krása našeho domova*.

2.1.3. Zánik okrašlovacích spolků

Význam i počet okrašlovacích spolků výrazně poklesl v poválečných letech, kdy byla spolková aktivita vůbec značně narušena. Další ranou okrašlovacím spolkům byl nástup komunismu v únoru 1948. Na stránky časopisu *Krása našeho domova* se dostává budovatelská rétorika, která však nemůže zakrýt stesky nad postupným rozkladem okrašlovacího hnutí. Tehdejší jednatel Svazu Dr. Karel Tuček se v XL. ročníku roku 1949 pozastavuje nad tím, že v roce 1948 – „*plném tak významných událostí a jubilejí*“ – ohlásilo 22 okrašlovacích spolků svou likvidaci, a že na 44. řádnou valnou hromadu Svazu roku 1949, která měla na programu „*thema velmi aktuální, totiž Pětiletku okrašlovacích spolků,*“ se sjelo málo delegátů.¹⁸

Okrašlovací spolky jsou vytrvale nabádány k tomu, aby se přizpůsobily výzvám „*nových úkolů, jež nám doba ukládá*“, aby se přihlásili k ekonomické koncepci tzv. pětiletke a ke spolupráci s národními výbory a každým orgánem, který se snaží podporovat splnění hospodářského plánu.¹⁹ Od spolků se očekává předložení svých pracovních plánů na pět let, stejně jako zpráv a sdělení o postupu prací. Úloha Svazu okrašlovacích spolků degraduje – má nadále spočívat v tom, že Svaz „*bude sledovati v zasílaných zprávách tyto pracovní plány a jejich plnění a bude radou i pomocí podporovati činnost všech okrašlovacích spolků, které se zúčastní této radostné budovatelské práce, směřující ke zlepšení celkového vzhledu našich obcí i našich obydlí.*“²⁰

V této atmosféře však činnost okrašlovacích spolků stále více upadá. V roce 1951 tento trend vrcholí rozpuštěním Svazu, který ve změněných společenských podmínkách už „*nemůže být masovou organizací*“. Vysvětlení, že jde vlastně o „*zjednodušení spolkového života*“ a doporučení, aby okrašlovací spolky nelikvidovaly, ale „*včleňovaly se do masových organizací*“, působí v tomto kontextu tragikomicky.²¹ Následně většina zbylých spolků buď sama likviduje, respektive zčásti přecházejí pod tzv. Osvětové besedy, kde jejich aktivita postupně dohasíná docela. Ani tzv. národní výbory nedokázaly jejich funkci převzít. Jak hořce

¹⁸ Tuček, K.: Řádnou naše řady?, v: *Krása našeho domova*, roč. 40 (1949), s. 134-136.

¹⁹ Tuček, K.: Okrašlovací spolky v pětiletce, v: *Krása našeho domova*, roč. 40 (1949), s. 25-26.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tuček, K.: Zápis o 46. valné hromadě Svazu okrašlovacích spolků konané dne 9. září 1951 v Malostranské besedě v Praze III, v: *Krása našeho domova*, roč. 42 (1951), s. 93-98.

podotýká ve svém článku Hudec: „Výsledkem reorganizace je všem známý tristní stav, který nemohly zakrýt ani jarní úklidy, vládní programy či brigády v akci Z.“²²

2.1.4. Exkurz: Okrašlovací hnutí na Moravě a ve Slezsku

V našem výzkumu se později zaměříme na okrašlovací spolky na jižní Moravě. Podívejme se proto, jak to bylo s okrašlovacími spolky zde. Okrašlovací hnutí přichází na Moravu s určitým zpožděním. První moravský okrašlovací spolek byl založen v roce 1873 v Prostějově a v době založení *Svazu českých spolků okrašlovacích v království českém* v roce 1904 působilo z tehdejších 237 českých okrašlovacích spolků 189 spolků v Čechách, 46 na Moravě a 2 ve Slezsku. Moravské a slezské spolky byly ale do působnosti svazu zahrnuty až o rok později a Svaz byl přejmenován na *Svaz českých okrašlovacích spolků v Čechách na Moravě a ve Slezsku*.²³

O početním stavu okrašlovacích spolků na Moravě v prvních letech po založení Svazu si můžeme udělat bližší představu ze zprávy otištěné v pátém čísle časopisu *Krása našeho domova* z roku 1905 – o pořízení seznamu českých okrašlovacích spolků na Moravě, který provedl jednatel okrašlovacího spolku ve Valašském Meziříčí prof. V. Dědina. Z něj vyplývá, že toho roku působilo ve 34 moravských politických okresech celkem 46 okrašlovacích spolků českých a 38 německých, ve Slezsku pak v 7 okresech 23 spolků vesměs německých. Ke zprávě je připojen také doprovodný dopis prof. Dědiny, ve kterém se praví o poučnosti uvedených čísel: „*Jsemť na Moravě podle nich pozadu jednak proti počtu českých o. sp. v království, jednak proti poměrnému počtu moravských okrašl. spolků německých. (...) Fakta tato nasvědčují bez odporu tomu, že jest nejvýše na čase pomýšleti také na Moravě na soustavné povzbuzení a zorganizování činnosti okrašlovací.*“²⁴ Neví se však ještě, jak to udělat – zda rozšířit působnost Svazu i na země moravské a slezské, nebo zda založit příbuzný svaz s působností pouze pro Moravu. Nakonec bylo rozhodnuto o rozšíření působnosti Svazu na Moravu.

²² Hudec, K.: Okrašlovací spolek – ano či ne?, v: *Veronica*, roč. 5, č. 2 (1991), s. 22-23. (Pikantní je, že podle § 27 odst. 1 vládního nařízení 14/1959 znamenalo ono „Z“ zvelebování – tedy ironií osudu právě to slovo, které dle Jarníka nejlépe vystihuje úkol a činnost okrašlovacích spolků. Srov. násl. strana, pozn. č. 26.)

²³ Ptáček, L.: Okrašlovací hnutí a Svaz okrašlovací a ochranný, v: Ptáček, L. (ed.): *25 let ČSOP. Sborník materiálů konference Dobrovolná ochrana přírody v ČR, 10. a 11. prosince 2004 v Průhonících*. Brno 2004, s. 10 – 11.

²⁴ *Krása našeho domova*, roč. 1, č. 5 (1905), s. 101-102. (Zprávy ze Svazu).

Z hlediska praktické i legislativní ochrany přírody však sehrál důležitou úlohu rok 1923, kdy vznikl *Svaz na ochranu přírody a domoviny na Moravě a ve Slezsku* se sídlem v Brně. Nesdružoval sice okrašlovací spolky, ale byl částečně financován Pražským Svazem a umožnil rozvinout na Moravě ochrannářskou činnost ve smyslu ochrany domoviny.²⁵

2.2. Dimenze aktivit okrašlovacích spolků

Činnost okrašlovacích spolků má od svého počátku zjevné environmentální konsekvence, byť nejsou vždy konceptualizovány tím způsobem, jak jsme na to zvyklí dnes. Jisté však je, že už od svého vzniku jsou to právě okrašlovací spolky, které určitým způsobem tematizují problém prostředí.²⁶

V prvních desetiletích se činnost okrašlovacích spolků se projevuje zvláště jako „zvelebování místa a okolí“,²⁷ případně prostřednictvím aktivit sázecích a zalesňovacích.²⁸ Tento aspekt činnosti v pozdější době nemizí, ale je čím dál tím více doplňován – v návaznosti na založení Svazu – o soustavnou aktivitu ochrannářskou.

V této kapitole se pokusím rozebrat různé dimenze aktivit historických okrašlovacích spolků. Podkladem pro to mi budou historické prameny, zvláště programové spisy autorů Jana Urbana Jarníka (1911) a Jana Svatopluka Procházky (1922, 1926), vybrané statě z časopisu *Krása našeho domova* (1905-1951) a další.

²⁵ Hovoří se později o pražském Svazu a brněnském Svazu. O brněnském Svazu zevrubněji hovoří Ovčáčková. (Ovčáčková, L.: *Okrašlovací spolky včera a dnes*, Diplomová práce obhájená na Katedře environmentálních studií FSS MU v Brně, 2004, s. 17 – 18.)

²⁶ „Tedy chceme žít v krásnějším prostředí,“ zhušťuje hlavní ideu okrašlování J. S. Procházka v knize *Okrašlování a ochrana domoviny : vzorcová přednáška o úkolech a cílech spolků okrašlovacích a ochranných*, Praha 1922, s. 5.

²⁷ Přesněji tento pojem vysvětluje Jarník: *Nesmíme se ovšem posuzující spolky okrašlovací dáti mýliti dvěma věcmi. Předně názvem. Nevystihujeť zde slovo „okrašlovací“ nikterak přesně a plně jejich úkol, význam slova jest zde mnohem širší. Obyčejně se přitom pomýšlí i nyní – kdy bychom rádi činnost spolků těch rozšířili a prohloubili – hlavně na péči o stromy a květiny, aneb na nějakou tu lavičku neb besídku postavenou na procházce spolkem založené. Kdyby měl úplněji býti vystižen úkol těchto korporací, skoro se mi zdá, že by se hodil lépe název „Zveleba“. (...) Vždyť činnost spolků okrašlovacích souvisí těsně s péčí o zdravotnictví, zájmy národohospodářskými, výchovou mravní, estetickou, uměleckou ano i národní a spočívá hlavně ve zvelebení místa a okolí. (Jarník, J.U. *Podstata, cíl a organizace okrašlování*, s. 30-31.)*

²⁸ *Ovšem podstatně jiný jest úkol spolků okrašlovacích v místech, která byla přírodou macešsky obmyšlena. Zde zajisté povděční budeme spolku, jenž pusté kdysi stráně a lada v bezprostředním okolí zalesnil, kol silnic a cest stromořadí nasázel, jakož i v místě samém se postaral o kus trochu osvěžujícího stínu aneb aspoň o kus šťavnatého pažitů vroubeného nízkým křovím a zkráslého tu a tam skupinami květin bytí sebe prostších. (Jarník, J.U. *Podstata, cíl a organizace okrašlování*, s. 31.)*

2.2.1. Činnost okrašlovací a zalesňovací

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, zpočátku okrašlovací spolky kladly důraz na okrašlování z hlediska estetického. Prioritou byl pro ně čistý a upravený vzhled obcí a jejich okolí, ale i jednotlivých domů či oken. „(...) aby šetřilo náležitě čistoty a zachovávalo pořádek jak ve svých domácnostech, tak i v obci samé, na dvorech, zahradách, ulicích, místech veřejných... pro spolky okrašlovací v mnohých obcích venkovských stačilo alespoň pro počátek důsledné a pečlivé provádění těchto dvou zásad,“ nabádá starosta Svazu Jan Urban Jarník delegáty v projevu na svazové schůzi r. 1909 v Uhříněvsi.²⁹

Kořenem tohoto motivu je romanticky pojímaná estetika (J. S. Procházka hovoří výslovně o dvou „apoštolech“ průmyslového věku, volajících po zušlechtění způsobu života jak vzdělaných, tak i nejprostších lidí – prostřednictvím znovuzavedení kategorie krásna do jejich životů. Byli jimi anglický spisovatel a myslitel John Ruskin a německý estetik Alfred Lichtwark). Jan S. Procházka ve své vzorcové přednášce o úkolech a cílech spolků okrašlovacích a ochranných definuje okrašlování takto: „Co značí okrašlovati? Činiti něco krásným, vkusným. A co je krásné? To, co vzbuzuje pocit libosti. Tedy vkusným něco učiniti značí uspořádati něco tak, aby pohled na to vzbuzoval pocit libosti.“³⁰ Za takovým postojem cítíme předpoklad, že každému člověku je cit pro krásu vrozený a že je tedy akorát „potřeba cit ten pěstovati“.³¹

Kultivace citu pro krásno začíná u nás samotných („lidé již svým vzhledem, svou řečí, svým vystoupením mohou vzbuditi dojem příjemný neb naopak“), pokračuje přes naše obydlí, souhrn těchto obydlí, tedy sídla, až po přírodu, v níž žijeme a na níž působíme.³² Samotný Svaz potom v tomto směru vyvíjí významnou agitační činnost. Z motivů, které se opakovaně objevují: Důraz na čistotu a pořádek v domácnostech a obcích. Péče o květiny³³ a výchova k ní. Péče o stromy. Péče o ráz obce a okolní krajiny.

S péčí o stromy – „největší umělecké výtvary přírody“ – a okrašlováním krajiny souvisí aktivita, která je od počátku s okrašlovacím úsilím úzce spojena. Jde o početné a svým

²⁹ Jedlička-Brodský, B.: 1904-1914 Deset roků Svazu českých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v Praze. Praha 1916, s. 18.

³⁰ Procházka, J. S.: Okrašlování a ochrana domoviny, Praha: Svaz československých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, 1922, s. 3.

³¹ Srov. Jarník, J. U.: Cíl, podstata a organizace okrašlování, s. 5.

³² Procházka, J. S.: Okrašlování a ochrana domoviny, s. 3.

³³ „Květiny na stole a za oknem dodá bytu hned veselosti a přívětivosti.“ (Procházka, J. S.: Okrašlování a ochrana domoviny, s. 5.)

rozsahem ojedinělé výsadby stromů, ať už v podobě zalesňování celých ploch (holých kopců, strání) či výsadeb parků, sadů, stromořadí nebo alejí. Bohužel se tak leckdy dělo z dnešního hlediska problematickými dřevinami nebo nevhodným způsobem. Daleko častěji však bylo výsledkem těchto aktivit vytvoření dodnes trvajících krajinných hodnot.

2.2.2. Činnost ochranná

Patrnou environmentální souvislost má i druhý důležitý aspekt činnosti okrašlovacích spolků – aspekt ochranný ve smyslu ochrany přírody. Tuto ochranářskou aktivitu naše okrašlovací spolky přebírají podle vzoru cizích zemí a rozvíjí zhruba od počátku dvacátého století pod heslem ochrany přírodních památek, resp. ochrany domoviny. Také v tomto aspektu činnosti jde o silně nacionálně motivované úsilí. „*Chrániti přírodu naší vlasti je naší nejsvětější povinností a tím více naší, kteří máme zvláštní zájem o její krásu.*“³⁴ Toto úsilí však časem vyústí ve zcela konkrétní důležité kroky k praktické i legislativní ochraně přírody. V této kapitole pojednám o základních pojmech, pod kterými se ochrana přírody u nás ve svém raném stádiu projevovala.

2.2.2.1. Ochrana přírodních památek

Ochrana přírody v dobách, kdy ji se na ní začaly aktivně podílet okrašlovací spolky, se rovnala ochraně „přírodních památek“. Až do poloviny 20. století se totiž památkami označují nejen umělecko-historické artefakty, ale také přírodní výtvoř. Pojem „přírodní památka“ do našich zemí přichází z Německa (*Naturdenkmal*), kde jej zhruba od konce 19. století soustavně rozvíjí zvláště klasik německé a později evropské ochrany přírody prof. Hugo Conwentz.³⁵ Jeho teoretickou koncepci formulovanou roku 1904 v díle *Ohrožení přírodních památek a návrhy na jejich záchranu* (*Die Gefährdung der Naturdenkmäler und*

³⁴ Procházka, J. S.: *Okrašlování a ochrana domoviny*, s. 15.

³⁵ Termín „*monument de la nature*“ (doslova „památník přírody“) poprvé použil roku 1819 německý vědec a cestovatel Alexander von Humboldt, když jím vyjádřil obdiv k obrovským tropickým stromům, s nimiž se setkal při badatelské výpravě do Jižní Ameriky. Teprve koncem 19. století se však stává na mnoho let hlavním heslem ochrany přírody, nejprve v Německu, kde se vztahuje zvláště na geologické výtvoř a staré stromy (vznikají první soupisy starých stromů apod.), odtud se šíří prakticky do celé západní a střední Evropy. (Čeřovský, J.: *Vznik, vývoj a současný stav ochrany přírody ve světě i u nás*. Praha: Sbor ochrany přírody Společnosti Národního muzea, 1965).

Vorschläge zu ihrer Erhaltung) přebírá také československá ochrana přírody, včetně okrašlovacího hnutí v čele s Janem Urbanem Jarníkem. Nejvýznamněji Conwentzovy principy propaguje náš největší génius meziválečné ochrany přírody dr. Jan Svatopluk Procházka.

Takto byla u nás tehdy definována přírodní památka:

„Přírodní památka jest přírodní objekt, jenž buď pro svoji cenu esthetickou (cenu krásy, rázovitosti), buď historickou neb vědeckou (stáří, památnosti, ojedinelosti, rozměrnosti), zasluhuje ochrany před změnou nebo úplnou zkázou; sem spadají i výtvary lidské ruky, jež se buď přirozeným způsobem (stářím) přiblížily produktům přírody (na př. zříceniny budov), buď jsou podstatnou složkou přírodního obrazu, jejíž změna by měla vliv i na celek krajinný.“³⁶

Již Conwentz klade úkol ochrany přírodních památek na bedra jednak jednotlivcům (z řad osvědčené šlechty) a jednak spolkům, zvláště okrašlovacím, kterým radí, aby *spíše udržovaly, nežli samy „zkrášlovaly“ přírodu*.³⁷ Zdá se, že tento moment je pro další působení okrašlovacích spolků zvláště důležitý. Na stránkách měsíčníku *Krása našeho domova* vycházejí články, které mají snahu vyložit pojem přírodních památek v duchu Conwentzově. Dočteme se zde, že jde podle dobového pojetí nejen o vzácné útvary geologické a vzácné a staré stromy (byť tak to bylo nejčastěji chápáno), ale i o vzácná naleziště rostlin, vzácné a hynoucí druhy zvířat, nebo dokonce *„vztahy, které nám činí některý zjev v přírodě památným a drahým“*.³⁸ V tomto posledním bodě dospívají teoretici konceptu přírodních památek až k určité formulaci dnes hojně užívaného pojmu „krajinný ráz“ („*obraz krajinný*“). Všechny druhy přírodních památek pak mají společné to, že nějak upomínají na přírodní procesy proběhlé v dávné minulosti a tím jsou *nenahraditelné*.³⁹

Pojem přírodní památka se lze dle výše uvedeného výměru vztahovat také na živočichy. Ze studia historických dokumentů však naznáme, že ochrana živočichů byla u okrašlovacích spolků (včetně Svazu) spíše vzácnou a doplňkovou aktivitou. Výjimku z toho však tvoří snad ochrana ptactva. J. S. Procházka se ve své vlivné knize *Ochrana přírody a přírodních památek* z roku 1926 konkrétními živočichy příliš nezabývá. Výjimkou je však celá kapitola věnující se důležitosti a ochraně ptactva. Procházka v jednotlivých podkapitolách rozvíjí témata jako: Zařízení na ochranu a podporu ptactva, Ptačí útulny, Pták v kleci či Kočka a ptactvo. Na stránkách KND se po celou dobu jeho vydávání setkáváme s články a

³⁶ Wirth, Z.: *Návrh na soupis přírodních památek*, v: Jan Urban Jarník, *Podstata, cíl a organizace okrašlování*. Praha: Svaz čes. spolků pro okrašlování, 1911.

³⁷ Klíma, J. V.: *Ochrana přírodních památek II.*, v: *Krása našeho domova*, roč. II., č. 7. (1906), s. 124.

³⁸ Klíma, J. V.: *Ochrana přírodních památek I.*, v: *Krása našeho domova*, roč. II., č. 1. (1906), s. 3.

³⁹ Tamtéž.

podrobnými návody na výrobu ptačích budníků, sroubků, krmítek atd. Nejde o pouhou romantickou fascinaci ptactvem, ale také o znalost jejich důležitosti coby regulátorů hmyzu.⁴⁰

2.2.2.2. Ochrana domoviny

Ochranářské úsilí českých okrašlovacích spolků se hlásilo k ochranářskému pojetí ve smyslu tzv. „ochrany domoviny“ – směru (resp. celého hnutí), které vzniká a rozvíjí se počátkem 20. století v Německu pod vedením Ernsta Rudorffa. Německý svaz na ochranu domoviny (Deutscher Bund Heimatschutz) vzniká ve stejném roce jako český Svaz českých spolků okrašlovacích v království českém (1904). O pět let později v roce 1909 pak byla jeho náplň rozšířena i na tzv. ochranu domoviny a došlo k formální změně názvu.

„Domovina (Heimat) je krajem, ve kterém jsme ztrávili mládí, s vším, co k tomu patří a je pro to příznačno. Je krajem, který milujeme, poněvadž jsme tu získali nejhlubší a nejtrvalejší dojmy a jelikož je pro nás ozářen zlatou září vzpomínek a mládí. V něm koření naše vlastenecké cítění a naše láska k lidu.“⁴¹

Dobová koncepce ochrany domoviny se pak zvláště odrážela ve vzorcových stanovách Spolku pro okrašlování a ochranu domoviny, jak byly formulovány Svazem hned po jeho založení. Tyto vzorcové stanovy měly sloužit vznikajícím okrašlovacím spolkům jako jakési ideové vodítko při jejich zakládání a mohly být dílčím způsobem upravovány dle místních poměrů a možností. Celá řada spolků vzniknuvších po roce 1904 však tyto stanovy přejímá doslovně. Jejich doslovnou citací získáme alespoň základní obecný přehled o tom, v jakých oblastech života okrašlovací spolky projevovaly svou působnost.⁴²

Účelem spolku pro okrašlování a ochranu domoviny je:

- a) Okrašlovati, zalesňovati a zvelebovati vůbec sídlo spolkové i jeho okolí.
- b) Buditi všude smysl pro přírodu a lásku ku všemu krásnému, zejména podporovati všemožné pěstování květin dětmi a dětské zahradničení vůbec.

⁴⁰ V současné době, kdy zaznamenáváme znepokojivý úbytek zvláště polních ptáků (skřivani, čejky apod.), by obnovení tohoto momentu okrašlovací činnosti mohlo mít z ekologického hlediska značný přínos.

⁴¹ Procházka, J. S.: *Ochrana přírody a přírodních památek*. Praha: Český čtenář, 1926, s. 22.

⁴² Cituji dle: Tietze, F. *Spolky pro okrašlování a ochranu domoviny a jejich stanovy*, in: Jan Urban Jarník, *Podstata, cíl a organisace okrašlování*, s. 14-15.

- c) Chrániti přírodu, nevyjímajíc památné zříceniny, významnou domácí květenu, rostlinstvo a zvířenu, jakož i geologické zvláštnosti a rázovitosti spolkového působistě.
- d) Dbáti o ochranu památek všeho druhu.
- e) Pečovati o záchranu rázovitosti vynikajících venkovských a městských stavebních tvarů, udržovati ladná jejich seskupení, raditi v záležitostech staveb a zařízení vůbec po stránce estetické, činiti opatření proti znešvařování měst i venkova.
- f) Chrániti lidové umění i se zřetelem k předmětům movitým a pečovati o zachování zvláštností místopisných vůbec.
- g) Pečovati o zlepšení komunikace, veřejného zdravotnictví a čistoty.
- h) Dbáti o zvelebení dopravnictví i pokud se týká úpravy cest i docílení vhodného spojení se sídlem spolkovým neb jeho okolím.
- i) Starati se o všechna zařízení k tomu čelící, aby návštěva místa letními hosty a cizinci vůbec podporována a aby jim pobyt v místě byl pokud možno zpříjemňován.

Činnost okrašlovacích spolků zahrnovala i účast na širším kulturním životě města nebo obce – organizaci výstav, přednášek, hudebních koncertů, odhalování pomníků atp. Vytrvalý byl i důraz na aktivity spadající k poslednímu bodu výše uvedených vzorcových stanov – tedy motiv turistický. Sem spadaly jak aktivity, které okrašlovací spolky prováděly ve spoluúčasti se spřízněným Klubem českých turistů, tak vytrvalé snahy o okrášlení města za účelem zpříjemnění pobytu cizincům. Jmenujme například výstavbu odpočinkových míst, laviček, naučných stezek, rozhleden, ale i populární soutěže o nejkrásnější předzahrádky, okenní truhlíky apod.

V pozdější fázi – jak stoupala odborná úroveň vedení Svazu – vzniká mezi posláním Svazu (který klade na činnost spolků čím dál tím vyšší odborné nároky) a činností okrašlovacích spolků určitá obsahová diskrepance.⁴³ Některé Spolky dokonce ignorují ochranné cíle formulované Svazem docela a věnují se pouze místní okrašlovací činnosti.⁴⁴

⁴³ Librová, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*, s. 66.

⁴⁴ Tamtéž, s. 66–67.

2.3. Shrnutí – odkaz okrašlovacích spolků

Je spodivem, že dokonce autoři historických studií o spolcích a spolkovém životě existenci okrašlovacích spolků ignorují, byť nešlo v žádném případě o fenomén okrajový. V okrašlovacích spolcích se angažovala městská či obecní honorace a časopis *Krása našeho domova* byl elitním časopisem, jež četli mnozí čeští vzdělanci a umělci.⁴⁵

Okrašlovací spolky nejspíše nebyly ani dostatečně silným námětem k tomu, aby o nich vznikala významnější umělecká díla nebo pojednání. Snad jen spisovatel Karel Čapek dokázal činnost tohoto hnutí tu a tam vtipně glosovat. V povídce *Ukradený kaktus* líčí pan Kubát svůj pobyt na letním bytě těmito slovy: „(...) jak už ty letní byty jsou: bez vody, bez lesa, bez ryb, vůbec beze všeho; ale zato je tam silně zastoupena lidová strana, okrašlovací spolek s čilým jednatelem, perletářský průmysl a poštovní úřad se starou a nosatou poštmistrovou; zkrátka je to jako všude jinde.“⁴⁶ Možná to bylo právě tím, že si lidé na existenci okrašlovacích spolků časem zvykli, takže jim jejich přítomnost přišla úplně normální skoro jako zmíněná poštmistrová – zkrátka jako všude jinde! Protože málokterý spisovatel věnoval tolik pozornosti všedním věcem a lidem okolo sebe jako Karel Čapek, považuji z toho důvodu jeho postřehy za zvláště cenné. Těžko bychom hledali výstižnější (a úsměvnější) popis toho, v jak zbytečné „plané spolkaření“ se mohlo okrašlovací hnutí leckde vyvinout, než jaký podal Čapek v povídce *O lidech spolkových*.⁴⁷ Není pochyb, že pro svou kritiku „lidí spolkových“ si zde Čapek zvolil za vzor právě okrašlovací spolky.

Pohlédneme-li však na fenomén okrašlovacích spolků v minulosti blíže, tak v Čechách i na Moravě narazíme na řadu měst, kde aktivity okrašlovacích spolků v minulosti znamenají dodnes trvalé hodnoty. Výsledky činnosti těchto spolků jsou dodnes patrné, aniž si to dnes většina lidí uvědomuje. Pokud bychom měli zobecnit pozitivní hodnoty konceptu okrašlování, tak lze určitě na prvním místě uvést ten fakt, že díky němu došlo k významnému vzrůstu bezprostředního zájmu občanů o vzhled vlastního sídla a z toho plynoucí místní aktivity. Počet obyvatel interesovaných počátkem minulého století v okrašlovacích spolcích

⁴⁵ Několik ročníků časopisu jsem dostal darem od své přítelkyně, která jej našla v pozůstalosti své prababičky, malířky a ilustrátorky Marie Fischerové-Kvěchové. Nejstarší nalezený ročník nese letopočet 1909. Četba časopisu zřejmě patřila u vzdělané společnosti té doby k věci.

⁴⁶ Povídka vyšla poprvé v Lidových novinách roku 1929. Citováno z: Čapek, K.: *Povídky z druhé kapsy*, Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 7.

⁴⁷ Povídka z roku 1934 zařazená ve sbírce *O lidech*. Použito z: Čapek, K.: *Jak se co dělá, O lidech*, Praha: Československý spisovatel, 1960, s. 219-220.

své obce ukazuje, že obyvatelům tehdy rozhodně nebyl lhostejný vzhled jejich města a jeho okolí.⁴⁸ Tyto hodnoty se po půl století útlumu svobodné občanské společnosti, kdy byla jakákoliv veřejná angažovanost považována za nemorální a stigmatizující,⁴⁹ dnes znovu v různé intenzitě dostávají do obecného povědomí jako občanské hodnoty.

Dodnes patrné jsou zvláště zalesňovací aktivity. Jen v Brně například můžeme zmínit řadu lokalit, které dodnes slouží k procházkám a oddechu místního obyvatelstva a jejichž vznik má na svědomí někdejší Zalesňovací a okrašlovací spolek v Brně⁵⁰ (Wilsonův les, Červený kopec, lesopark pod Špilberkem), v rámci Jihomoravského kraje stojí za zmínku lesopark na Réně nad Ivančicemi, lesoparkové úpravy ve Znojmě atd.

Důraz okrašlovacích spolků na výsadby stromů můžeme z dnešního hlediska hodnotit různě. Aktivity typu podpory sadaření, výsadeb městských a příměstských parků, liniových stromových společenstev či zachování starých stromů v krajině dnes hodnotíme vesměs pozitivně. Mnoho na svou dobu účtyhodných lesnických počinů lze však dnes vnímat problematicky z hlediska ekologického. Některé se pak jeví docela jako nerozumné. Mám na mysli zvláště zalesňovací borové a akátové mánie, díky nimž hrozil zánik dokonce i některým vzácným a dnes chráněným lokalitám, ale také zvyk vysazovat smrkové sazenice podél potoků a řek, vysévat semena okrasných květin do lesů apod.

Jak dnes badatelé upozorňují, nejde ztotožňovat původní okrašlovací spolky s dnešními ochránci přírody.⁵¹ Je ale možné, jak na jednom místě vyvozuje Librová, že člověk vstoupil do okrašlovacího spolku, který v místě jeho bydliště vznikl, v zásadě nepoučen a až potom se v rámci spolkových aktivit začal všimnout přírody a prostředí ve svém bezprostředním okolí.

⁴⁸ Dle Librové to mohlo být v druhé polovině desátých let minulého století 50 tisíc osob. (Librová, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1987, s. 62.)

⁴⁹ Müller, K. B.: *Politická sociologie*, Praha: Portál, 2008, s. 186.

⁵⁰ Zalesňovací a okrašlovací spolek v Brně vznikl roku 1878. Jeho prvním předsedou se stal někdejší starosta a mecenáš města Brna Christian d'Elvert. Hned po svém založení si vytkl svůj první úkol - zalesnění Kraví hory, která by Brno chránila před nejčastěji vanoucími větry. Záhy se začalo s úpravou a zalesňováním dalších ploch – dnešní Wilsonův les, Červený kopec, lesopark pod Špilberkem a další. Spolek začíná upadat po roce 1918 a během hospodářské krize ve třicátých letech zaniká úplně. (Elektronický zdroj: Dušek, J.: Kraví hora v čase. Dostupný na http://kravihora.hvezdarna.cz/index.php?sekce=v_case)

⁵¹ Mikulka, R., Klvač, P.: Okrašlovati a povznášeti..., v: *Vyškovský sborník V. Sborník MZA v Brně*. SoKA Vyškov, Slavkov u Brna 2006, s. 105.

2.4. Okrašlovací spolky dnes

Ve své práci si ovšem kladu otázku, zda může být okrašlovací činnost i dnes z environmentálního hlediska nějak prospěšná. Na základě seznamu občanských sdružení Ministerstva vnitra ČR a výsledků svého výzkumu odhaduji, že v současné době může fungovat v ČR kolem stovky okrašlovacích spolků a jim příbuzných sdružení. Velké procento těchto spolků navazuje na odkaz svých historických předchůdců. Avšak vznikají dnes pochopitelně ve zcela odlišných kulturně-společenských souvislostech a jsou nuceny reagovat na nové výzvy, jež před ně dnešní pozdně moderní společnost počátku 21. století staví. Okrašlovací spolky se postupem času ve své činnosti také dosti diferencovaly, a tak dnes u různých okrašlovacích spolků nalezneme různá těžiště zájmu. Poněkud jiná bude náplň činnosti *Okrašlovacího spolku vojenské historie* (Lomnice nad Popelkou), jiná zase v případě *Spolku pro okrašlování a ochranu životního prostředí* (Frenštát pod Radhoštěm). Také v našem výzkumu v rámci Zlínského a Jihomoravského kraje narazíme na spolky, jež vykazují podstatně rozdílný charakter činností. V každém případě platí, že okrašlovací spolky dnes co do jejich činnosti nelze paušalizovat. Naopak je třeba se pokud možno vyvarovat všech a priori připravených hypotéz a přihlížet k lokálním a druhovým zvláštnostem jednotlivých spolků, k jednotlivým problémům, které řeší apod.

2.4.1. Co je a není okrašlovací spolek

Než přistoupím k vlastní metodice práce, podívejme se nejprve blíže na samotný předmět našeho zkoumání, tedy okrašlovací spolky samotné a co jimi rozumíme. Bude to důležité pro pozdější výběr výzkumného vzorku pro terénní výzkum. Celkový počet okrašlovacích spolků na našem území odvisí od toho, co budeme považovat za okrašlovací spolek. Jednou možností je vybrat pouze taková sdružení, která se drží tradičního názvu *okrašlovací spolek*, ať už jako hlavního nebo vedlejšího, a která zpravidla navazují na nějakého svého historického předchůdce (Např. *Okrašlovací spolek v Prostějově*, *Pšovka - okrašlovací spolek Kokořínska* atp.). Existují ale desítky zcela nově vzniklých občanských sdružení, které se charakterem své činnosti a mnohdy i názvem tradičním okrašlovacím spolkům velmi podobají (*Spolek pro zvelebování Všenor a okolí*, *Za Tymákov krásnější* apod.),

případně spolků, které se vědomě snaží navázat na odkaz okrašlovacích spolků buď docela nebo alespoň v některých aspektech (např. *Fulínův spolek obdivovatelů a přátel květin*, *Okrašlovací spolek pro Lomnici a okolí*, *Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií* apod.).

Z důvodů metodologického omezení výzkumného vzorku budu zkoumat pouze ty spolky, které ve svém názvu užívají slovní spojení *okrašlovací spolek*, ať už vědomě navazují na činnost konkrétního historického okrašlovacího spolku, nebo nikoliv, s výjimkou Fulínova spolku obdivovatelů a přátel květin, který se vědomě přihlásil k mnohaleté tradici „spolků okrašlovacích a ochranných“ u nás.⁵²

2.4.2. Kolik jich je a není?

Dle dostupných informací Ministerstva vnitra ČR by v současné době mělo působit 8 okrašlovacích spolků na území Jihomoravského kraje. K tomuto údaji je možno přičíst *Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií FSS MU* – neformální seskupení, které sdružuje členy a příznivce Katedry environmentálních studií FSS MU. Naopak lze zcela odečíst *Okrašlovací spolek pro Brno a okolí*, který se v průběhu výzkumu ukázal nečinným. Brát s rezervou pak musíme i činnost některých dalších spolků, které svou činnost spíše nevyvíjejí nebo jsou těsně před rozpuštěním (např. *Okrašlovací spolek Veverská Bítýška*).

Na území Zlínského kraje by podle Ministerstva vnitra ČR dnes měly působit pouze 2 okrašlovací spolky se sídlem ve Vizovicích a v Bystřici pod Hostýnem. Nové občanské sdružení pod názvem *Luhačovický okrašlovací spolek Calma* se však v posledních měsících zformovalo v Luhačovicích. Z odkazu okrašlovacích spolků, zvláště co se týká výchovného a osvětového aspektu péče o rostlinstvo, během svého vzniku přímo čerpal i uherskobrodský *Fulínův spolek obdivovatelů a přátel květin*, neboli tzv. *Fulínova květinová iniciativa*. I činnost tohoto spolku je však v dnešní době nulová.

⁵² Podle Milady Sokolové, předsedkyně Okrašlovacího spolku města Prostějova a propagátorky myšlenky centrálního okrašlovacího spolku, by se měly mezi okrašlovací spolky počítat také zájmově podobná sdružení jako je například sdružení *Za obnovu východočeských zvonů* či v roce 1990 obnovený *Klub Za starou Prahu*, který již v dobách před První republikou úzce spolupracoval se *Svazem českých spolků okrašlovacích* a spolu s ním vydával i měsíčník *Krása našeho domova*. Tomuto pojetí se ve své práci vyhýbám.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1. Projekt výzkumu

3.1.1. Kontext výzkumu a současný stav bádání

Tento výzkum reaguje na fakt, že v posledních letech dochází na mnoha místech České republiky k zakládání občanských sdružení, které vědomě navazují na mnohaletou tradici okrašlovacích spolků. To vyvolává řadu nejen z environmentálního hlediska zajímavých otázek, například do jaké míry tyto aktivity mohou vést k pozitivnímu převalení určitých částí našeho kulturně historického a přírodního dědictví do péče místních komunit.⁵³ Až na ojedinělý výzkum Ovčáčkové z roku 2004 však současné okrašlovací hnutí nebylo nijak soustavně zbadáno.⁵⁴ U většiny obyvatel, ať už jde o laickou nebo vzdělanou veřejnost, zůstávají okrašlovací spolky synonymem pro nějaké roztomilé staromilství nebo ještě častěji něčím zcela neznámým. Jejich role v historii ochrany přírody vesměs není všeobecně známa.

Pokud jde o historii okrašlovacích spolků, zde už je odkazů na literaturu více. Kromě již zmíněné přehledové práce Ovčáčkové patří k základním zdrojům poznání teoretického a historického kontextu programová kniha Jana Urbana Jarníka *Podstata, cíl a organisace okrašlování* z roku 1911. Ta se věnuje okrašlování zvláště po stránce národohospodářské a esteticko-výchovné. Další zásadní knihy pocházejí z pera Jana Svatopluka Procházky, je to programová přednáška *Okrašlování a ochrana domoviny* z roku 1922 a zvláště nadčasová kniha *Ochrana přírody a přírodních památek* z roku 1926, pojednávající o ochraně domoviny po stránce přírodní a jež je určena mimo jiné spolkům okrašlovacím a ochranným. Významným informačním i inspiračním zdrojem jsou články na stránkách dvačtyřiceti ročníků měsíčníku *Krása našeho domova* vydávaného Svazem českých spolků okrašlovacích v letech 1905 – 1951. Některé další použité texty jsou uvedeny v závěrečném seznamu literatury.

⁵³ Pojem od Zajoncové (2008).

⁵⁴ Ovčáčková zkoumala zevrubněji pouze obnovený Okrašlovací spolek ve Znojmě. Viz OVČÁČKOVÁ, LENKA. *Okrašlovací spolky včera dnes*. Diplomová práce obhájená na Katedře environmentálních studií FSS MU v Brně, 2004.

3.1.2. Cíle výzkumu

Výzkum si klade za cíl analyzovat charakter a činnost okrašlovacích spolků působících v současnosti na území Jihomoravského a Zlínského kraje a zodpovědět otázku po environmentální relevanci jejich aktivit. Bude se sice věnovat i analýze motivů a idejí, z nichž hlavní aktéři (členové) současných okrašlovacích spolků ve své činnosti vycházejí, zvláště se ale bude věnovat samotným aktivitám těchto spolků.⁵⁵ Celkově je cílem práce porozumět společenské povaze současných okrašlovacích spolků a charakteru jejich činnosti, především z environmentální perspektivy. V konečném důsledku je tak ambicí této práce vytvořit věrohodnější zdroj dat k získání přehledu o činnosti dnešních okrašlovacích spolků, než je internet.⁵⁶

Symbolicky má výzkum upozornit na jednu z možných podob občanské společnosti u nás jakožto na jeden ze způsobů, jak pozitivně navázat na důležitou historickou tradici – a přispět tak ke změně stávajících stereotypů vnímání okrašlovacích spolků veřejností.

Aplikačním cílem práce je seznámit vzdělanou i laickou veřejnost s fenoménem okrašlovacích spolků – seznámit s výsledky výzkumu také samotné zkoumané aktéry (tj. jednotlivé okrašlovací spolky), aby se mohli navzájem inspirovat, případně i podpořit v další činnosti.⁵⁷

3.1.3. Strategie výzkumu

Pro tuto práci jsem zvolil kvalitativní strategii výzkumu formou několika případových studií. Cílem výzkumu totiž nebylo potvrzení či vyvrácení hypotéz, ale pochopení důvodů, které v konkrétních případech vedou/vedly jednotlivé zkoumané osoby k oživení myšlenky okrašlování formou opětovného zakládání okrašlovacích spolků. V rámci výzkumu byly použity tři techniky sběru informací. První technikou bylo studium dokumentů (dokumentace, informačních letáků, publikací, stanov, internetových stránek, mediálních zpráv apod.) týkajících se zkoumaných okrašlovacích spolků. Druhou technikou byla polostandardizovaná interview s ústředními představiteli těchto zkoumaných spolků. Třetí

⁵⁵ Nebudeme například zkoumat, zda protagonisté současných okrašlovacích spolků vykazují prvky ekologicky příznivého způsobu života, byť by takový výzkum mohl přinést velmi zajímavé poznatky.

⁵⁶ Srov. Ovčáčková, *Okrašlovací spolky včera a dnes*, s. 44, (pozn. 85).

⁵⁷ „Je dobře, že to někdo zkoumá“ – je věta, kterou jsem během výzkumů slýchal celkem často.

doplňkovou technikou sběru dat byla zúčastněná pozorování formou osobní účasti na vybraných akcích spolků spojená s fotodokumentací.

3.1.4. Výběr výzkumných jednotek

Na základě studia veřejně přístupného seznamu registrovaných občanských sdružení v ČR – a jejich následného ověření prostřednictvím internetu i v realitě – byly vytipovány okrašlovací spolky činné v současnosti na území Jihomoravského a Zlínského kraje. Čelní představitelé těchto spolků se pak stali mými respondenty pro rozhovory. K omezení výzkumného vzorku vedly metodologické důvody na základě posouzení časových, finančních a jiných možností, a také fakt, že zvolené kraje zná autor nejlépe. Byl zde také skrytý (avšak opodstatněný) předpoklad, že v každém ze spolků figurují určití „tahouni“, na jejichž aktivitě činnost spolku ponejvíce závisí a kteří mají tudíž ke spolku užší vztah než ostatní členové.

Celkem bylo provedeno 9 předem připravených rozhovorů, zaznamenaných na audio médium. Respondenty byli Daniel Šmíd (předseda OS Vizovice), Bc. Michal Crhák (předseda OS v Bučovicích), Mgr. Michal Konečný (místopředseda OS pro Lomnici a okolí), Ing. Jan Reimer (předseda OS Veverská Bitýška), Jakub Koníček (předseda OaZS Bystřice pod Hostýnem), Petr Slezák (předseda OS Němčičky), Mgr. Martina Turečková a Irena a Josef Zahradníkovi (zakladatelé OS v Ivančicích), doc. Ing. Pavel Šimek, Ph.D. (zakladatel Fulínova spolku obdivovatelů a přátel květin) a PhDr. Blanka Petráková (jednatelka Okrašlovacího spolku Calma Luhačovice). Předseda Okrašlovacího spolku ve Znojmě MUDr. Lubomír Černošek se jako jediný plánovaný respondent z výzkumu osobně omluvil a odkázal na bohatou dokumentaci činnosti Znojemského spolku dostupnou na internetu, z níž čerpám informace. Z důvodů osobní zainteresovanosti byla pro mne palčivá otázka, zda do výzkumu zařadit také Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií. Vzhledem k tomu, že by podle mého názoru bez něj byla tato kompilační studie neúplná, jsem se zmíněný spolek do výzkumu nakonec rozhodl zařadit. Snažím se však být ve výpovědích o něm maximálně objektivní. Opírám se v tomto případě pouze o vlastní zkušenosti a osobní korespondenci s Mgr. Ditou Wickins-Dražilovou, PhD. a Mgr. Lenkou Ovčáčkovou.

3.1.5. Hlavní výzkumná otázka

Jaká je environmentální relevance ideových východisek a současné praxe vybraných okrašlovacích spolků?

3.1.6. Dimenze hlavní výzkumné otázky

Dimenze první: ideová východiska okrašlovacích spolků⁵⁸

Kdy a za jakých okolností okrašlovací spolek vznikl, resp. byl obnoven?

Jaké byly motivace a důvody k založení spolku?

Byl obnoven historický okrašlovací spolek nebo vznikl nově?

V čem se navazuje na historickou tradici okrašlovacího hnutí?

Jakých cílů hodlají protagonisté prostřednictvím spolku dosáhnout?

Dimenze druhá: spolek jako organizace

Nakolik aktivní činnost spolek vyvíjí?

Jaká je právní subjektivita spolku (občanské sdružení, zájmový spolek apod.)?

Kolik členů spolek sdružuje?

Jaké jsou věkové charakteristiky členů spolku?

Jaké jsou profesní charakteristiky členů spolku?

Jaké jsou povinnosti člena spolku?

Jaký je vztah spolku k obecnímu zastupitelstvu/magistrátu (spolupráce nebo opozice)?

S jakými dalšími organizacemi spolek spolupracuje?

Dimenze třetí: praktické aktivity

Na jaký druh aktivit se spolek zaměřuje především?

Jaké projekty spolek realizoval?

Jaké projekty se nepovedlo zrealizovat?

⁵⁸ Ideovými východisky nemám na mysli ideologie ve smyslu například Musilovy typologie environmentálních ideologií (Musil 1999), ale hledám prostě odpověď na otázku, proč a za jakých okolností se v současné době okrašlovací spolky zakládají a obnovují a jaké motivace a cíle jejich protagonisty k této činnosti vedou.

Jaké projekty se realizují v současnosti?

Co je považováno za největší praktický počín spolku?

Dimenze čtvrtá: environmentálně motivovaná činnost

Jakou roli hraje v aktivitách spolku péče o životní prostředí?

Existují důvodné obavy z poškozování přírody nebo životního prostředí?

Jaké konkrétní kampaně nebo protesty spolek z těchto důvodů podniká (např. proti kácení stromů, těžbě, developerským zájmům apod.)?

Zabývá se spolek prevencí proti poškozování přírody nebo životního prostředí lidskými aktivitami? Angažujete se na poli environmentální výchovy nebo osvěty?

Poznámka:

Výraz „environmentální“ používám v duchu definice Jana Kellera, který jím rozumí *„sociální aktéry, jejichž činnost je motivována obavami z důsledků poškozování přírody a životního prostředí lidskými aktivitami.“*⁵⁹

3.1.7. Metody a techniky sběru dat

Pro výzkum byly zvoleny techniky sběru dat, které jsou běžně používány v kvalitativních výzkumech – předem strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami a analýza dokumentů (stanov, zápisů ze schůzí a valných hromad, zápisů o provedení prací, mediálních zpráv, případně i spolkem vydaných publikací).

3.2. Výsledky výzkumu

Také dnes se okrašlovací hnutí koncentruje spíše v Čechách než na Moravě.⁶⁰ Neznamená to ale, že by Morava byla z tohoto hlediska nezajímavá. Na podzim roku 2009 autor podnikl výzkum okrašlovacích spolků toho času činných na území Zlínského a

⁵⁹ Keller, J.: *Sociologie a ekologie*, s. 12.

⁶⁰ Z materiálů Ministerstva vnitra ČR lze usoudit, že největší koncentraci okrašlovacích spolků má Praha a Středočeský kraj. Výrazné zastoupení má také Liberecko nebo Plzeňsko. Zdroj dostupný na: <http://www.mvcr.cz/>

Jihomoravského kraje. Na území Jihomoravského kraje se součástí výzkumu stalo sedm okrašlovacích spolků: Okrašlovací spolek pro Lomnici a okolí, Okrašlovací spolek Němčičky, Okrašlovací spolek v Ivančicích, Okrašlovací spolek v Bučovicích, Okrašlovací spolek v Lednici, Okrašlovací spolek ve Znojmě a Okrašlovací spolek Veverská Bitýška. K nim je ještě možno přičíst Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií MU, který je ovšem zájmovým sdružením bez právní subjektivity. Okrašlovací spolek pro Brno a okolí, jenž je řádně zaregistrovaným občanským sdružením ze dne 1. 8. 2003 podle všech dostupných informací nevykazuje žádné známky činnosti a pravděpodobně zanikl. Na druhou stranu autor zaznamenal na jaře 2010 vznik nového okrašlovacího spolku v malé obci Šanov u Znojma. Tento spolek však již nebylo možné zařadit do výzkumu.

Na území Zlínského kraje byly součástí výzkumu čtyři spolky: Okrašlovací a zábavní spolek v Bystřici pod Hostýnem, Okrašlovací spolek Vizovice, Luhačovický okrašlovací spolek Calma a Fulínův spolek obdivovatelů a přátel květin se sídlem v Uherském Brodě.

3.2.1. Ideová východiska

V úvodní teoretické části práce byly uvedeny některé historické a ideové předpoklady pro zakládání okrašlovacích spolků v minulosti. Šlo v zásadě o jakési spojení dobového vlastenecky orientovaného nadšení pro spolkový život s romantickými představami o kráse a vkusu ústících do specifického estetického ocenění přírody. Důležitou roli sehrály v pozdější době teoretické koncepty ochrany přírodních památek (*Naturdenkmäler*) a ochrany domoviny (*Heimatschutz*) přicházející k nám z německého intelektuálního prostředí.

Tato kapitola se pokusí přinést bližší pohled na to, proč a za jakých okolností se zakládají nebo obnovují okrašlovací spolky dnes. Ptá se po historii okrašlovacího hnutí v daném místě a na základě toho zkoumá i motivace a cíle současných protagonistů.

Koncem června roku 2005 se čtrnáct občanů Vizovic pod vedením pana Daniela Šmída⁶¹ rozhodlo obnovit Okrašlovací spolek ve Vizovicích. O svých pohnutkách k založení spolku říká současný předseda Daniel Šmíd toto: „*Nejsem rodilý Vizovjan, takže poté, co jsem*

⁶¹ Daniel Šmíd vystudoval hotelovou školu. Několik let pracoval v Rakousku. Dnes je úspěšným obchodníkem a spolumajitelem sítě prodejen Štěpský dvůr, nabízejícího vkusné dekorační a užitkové předměty do domácnosti a zahrad, převážně od českých výrobců.

se do Vizovic přiženil, měl jsem potřebu se nějak integrovat, něco té obci taky přinést, něco pro ni udělat“ (Daniel Šmíd).⁶² Na existenci někdejšího okrašlovacího spolku, který ve městě kdysi řadu let působil, jej upozornil významný vizovický rodák Mgr. Miloš Žabka.⁶³ Manželka současného předsedy spolku na tuto událost vzpomíná takto:

„Žabkovi byli tenkrát na návštěvě a my co, jsme tu byli, tak nás to nadchlo. Manžel se té věci ujal, říkal: dobře, pojďme do toho, zkusíme to! Protože my pro naše blízké okolí a pro naše zákazníky vytváříme samozřejmě neustále něco nového. Od výzdoby (...) vždycky všichni obdivovali květiny, upravený dům, plot a tak dále. Takže už to v nás bylo. Do nás stačilo jenom šťouchnout jak do kuličky a my: Jo, jasně, zkusíme to!“ (Magda Šmídová).

Manželé Žabkovi a Šmídovi s touto myšlenkou následně oslovili další občany Vizovic. První schůze a besedy čerstvě narozeného spolku se odehrávaly v takřka romantickém duchu pod širým nebem na zahradě Štěpského dvora a Daniel Šmíd neskrývá moment prvotního nadšení: *„Ti lidi byli opravdu nadšení. Byli to lidi, kteří by s tím chtěli něco udělat ale říkali si: sám... Nebo už s tím zkoušeli něco udělat na zastupitelstvu třeba a skončili, narazili, prostě sám člověk, že? A najednou viděli, že tu je dvanáct lidí, kteří chtějí to samé všichni“* (Daniel Šmíd).

Ve Vizovicích se rozhodli vědomě navázat na historický Zalesňovací a okrašlovací spolek, který zde působil až do roku 1939.⁶⁴ Snaha dozvědět se o někdejším okrašlovacím spolku něco více však spíše ustupovala do pozadí kvůli aktuálním problémům, kterými se spolek zabýval. Nelze tedy hovořit o přímé historické kontinuitě, byť v řadě důrazů se jejich praktická činnost - jak ještě budeme mít možnost sledovat - s činností někdejšího Zalesňovacího a okrašlovacího spolku shoduje.⁶⁵

⁶² Nutno přiznat, že pan Šmíd se mezi občany Vizovic dobře integroval již předtím. První prodejna Štěpský dvůr, kterou spolu se ženou otevřeli ve Vizovicích koncem roku 2002, měla ihned po otevření ohromný úspěch i za hranicemi města a manželé Šmídovi se tak prakticky přes noc stali ve městě známými tvářemi. Tento úspěch jim pomohl navázat nové kontakty a nová přátelství, mimo jiné i s významnou osobností vizovického kulturního života, bývalým lékárníkem panem Mgr. Milošem Žabkou.

⁶³ Přes svůj pokročilý věk je bývalý lékárník Mgr. Miloš Žabka (1927) údajně stále nejaktivnějším členem místního okrašlovacího spolku a neutuchajícím zdrojem inspirace. Tato téměř osvícená osobnost - mimo jiné zakladatel populárního vizovického Trnkobraní, Vizovického kulturního léta a řady dalších kulturních počinů - patří bezesporu k nejzajímavějším dosud žijícím rodákům Vizovic.

⁶⁴ Okrašlovací a zalesňovací spolek ve Vizovicích byl založen roku 1895, kdy byly Vizovice lázeňským městem. Kronikář Čižmář uvádí, že *„vedle jiných úloh měl také úkol, by opravoval chodníky a zřizoval lavičky k osvěžení do Vizovic přibylých hostů lázeňských.“* Spolek se zasloužil o zvelebení obecní zeleně, o turistické značení lesních cest, o lavičky a vyhlídky na návrších kolem Vizovic, pozornost věnoval i letní výzdobě oken květinami. V aktivitách spolku spatřujeme důraz na to, aby se město „líbilo turistům“. Víme, že spolek měl v roce 1933 asi tři sta padesát členů. V činnosti pokračoval až do roku 1939. (Čižmář, J.: *Dějiny a paměti města Vizovic*. Brno 1933, s. 362; *Krásna našeho domova*, roč. V., č. 4. (1909): 95.

⁶⁵ *„Zkuste si jako důchodce přejít ze sídliště do města a nemít si cestou kde sednout, nemít možnost si odpočinout s tím nákupem.“* (Daniel Šmíd)

Slabou historickou kontinuitu by bylo možno vytknout také Okrašlovacímu spolku ve Veverské Bitýšce, obnovenému již na podzim roku 1999. O historickém spolku, který v obci působil v období První republiky, se toho z úst jeho protagonistů mnoho nedozvíme: „Vím o něm jenom to, že byl... Nepátrali jsme... Co dělali tenkrát kdysi, to nevíme...“, říká jeden ze tří zakládajících členů spolku Ing. Jan Reimer⁶⁶ a hned vysvětluje důvody jeho založení: „chtěli jsme být jakousi opozicí těm lidem, kteří byli v tu dobu na radnici“ (Jan Reimer). Kromě samotného chování někdejšího starosty, jež Ing. Reimer označuje za „trochu diktátorské“,⁶⁷ zakládajícím členům vadilo především to, že vedení obce zásadně odmítalo hovořit o zhotovení územního plánu: „Takže to vlastně byla i taková reakce na nečinnost té radnice“ (Jan Reimer). Ze zakládající listiny obnoveného spolku se dozvíme, že základním cílem sdružení je ochrana a tvorba životního prostředí a spolupráce s veřejností, osvětová činnost a výchova v oblastech životního prostředí. Mezi další cíle sdružení měla patřit ochrana historických památek a jejich obnova, podpora kulturní činnosti v obci a další.⁶⁸

Podobný důvod k založení Okrašlovacího spolku – nesouhlas s politikou radnice a z toho plynoucí snaha vytvořit opozici – uvádí také Michal Crhák z Okrašlovacího spolku v Bučovicích.⁶⁹ Jádru místního okrašlovacího spolku se začalo formovat počátkem roku 2007 jako občanská iniciativa vyjadřující nesouhlas vůči rozhodnutí radnice zdemolovat dva historické domy na ulici Slavkovská. Ty měly uvolnit místo pro stavbu supermarketu Lidl.⁷⁰

„Zde začíná krystalizovat členská základna, která se spojila při té petici za záchranu těchto domů, které se nám povedlo prohlásit za kulturní památky a tím pádem vlastně zabránit jejich demolici. Na jejich místě měl vyrůst diskont Lidl, v podstatě kousek od náměstí a kousek od renesančního zámku v Bučovicích a to prostě jsme nechtěli dopustit“ (Michal Crhák).

Na tomto základě se registruje koncem roku 2007 občanské sdružení Okrašlovací spolek v Bučovicích. „Je pravda, že v tomhle tom jsem tomu trošku přiřkl svou představu, protože su dost tradicionalista a zajímám se o historii a archeologii,“ popisuje současný předseda důvody, proč se nakonec rozhodli pro obnovu historického okrašlovacího spolku:

⁶⁶ Ing. Jan Reimer (1959) je geodet a pracuje na Katastrálním úřadu města Brna. Je mimo jiné aktivním skautem. Původem z Veverské Bitýšky.

⁶⁷ Bývalý starosta Veverské Bitýšky František Černý působil na radnici od r. 1990 až do r. 2006.

⁶⁸ Zakládající listina Okrašlovacího spolku Veverská Bitýška (v osobním vlastnictví Jana Reimera).

⁶⁹ Michal Crhák (1984) studuje archeologii na FF MU v Brně. V současné době předseda Okrašlovacího spolku v Bučovicích. V radě města Bučovice působí od roku 2008 také jako nezávislý člen komunální politické strany Volba pro město.

⁷⁰ Jedná se o domy č. p. 33 a 34, o budovu bývalé záložny, kde bylo už od 80. let 19. století divadlo a sousední dům, který vznikl ke konci 19. století. Oba domy jsou dnes státem chráněnými kulturními památkami.

„Během bojů o ty domy jsem se dostal více k historii společenského života konce 19. století tady v Bučovicích, což byla doba, kdy ten Okrašlovací spolek tady vlastně vzniká, a tak jsme s pár lidmi prosadili tady toto“ (Michal Crhák). Stanovy obnoveného spolku zčásti vycházejí z původních stanov Okrašlovacího spolku v Bučovicích, který zde působil v několika vlnách od r. 1882 a k jehož odkazu se současní členové spolku vědomě hlásí.⁷¹ Hlavními cíli dnešního sdružení je:

- a) dbát o zachování kulturního a přírodního dědictví města Bučovice,
- b) podílet se na opravách a péči o památky a významné stavby města v rozsahu odpovídajícím možnostem sdružení a jeho členů,
- c) přispívat k ochraně přírody a péči o památné stromy, chránit floru i faunu a stejně tak celkový ráz krajiny před nevhodnými zásahy,
- d) bránit nevhodným urbanistickým zásahům do vzhledu města,
- e) přispívat k zachování místních folklórních tradic, jakož i k záchraně movitých předmětů lidového umění,
- f) podporovat a rozvíjet kulturu a společenský život města,
- g) podporovat cestovní ruch a přispívat k turistické atraktivnosti Bučovicka.

Konkrétní náplň dosavadních spolkových aktivit specifikuje předseda Michal Crhák:

„Hlavní náplň naší práce je v urbanistické ochraně města. To znamená, že se snažíme ještě ve spolupráci s Nesehnutím a dalšími bránit dalším demolicím různých částí města, které prostě jsou součástí toho města už dost dlouhou dobu na to, aby byly považovány za určitý historicky kompaktní celek“ (Michal Crhák).

Nejdéle fungujícím okrašlovacím spolkem v našem vzorku je Okrašlovací spolek ve Znojmě, který byl oficiálně obnoven na jaře roku 1992. Také tento spolek byl zprvu do značné míry vnímán jako protiváha radnice, během let svého bohatého aktivního působení je však dnes ve Znojmě již dobře etablovaný a řadu současných aktivit již provádí naopak v úzké spolupráci s městem.⁷² Takováto negativní motivace však podle zakladatele a současného předsedy spolku MUDr. Lubomíra Černoška při vzniku spolku nebyla jedinou, ani určující:

⁷¹ Dějiny působení Bučovického okrašlovacího spolku jsou zpracovány v práci R. Mikulky a P. Klvače, *Okrašlovati a povznášení... – vybrané kapitoly z dějin okrašlovacích spolků na Vyškovsku* (2006).

⁷² Tak ještě Ovčáčková uvádí: „Významným rysem v činnosti Okrašlovacího spolku je, že dělá v současné době především opozici rozhodnutím radnice, která nepovažuje za správná.“ (Ovčáčková, L.: Okrašlovací spolky včera a dnes, s. 49.) Toto tvrzení v dnešní době již zcela neplatí.

„V obnovené demokracii vznikala snaha nově se sdružovat, i spontánní touha vyvíjet spolkový život. Časem začaly být schůzky pravidelné, přemýšlelo se o založení občanského sdružení, hledal se i vhodný název. Nakonec zvítězil "Okrašlovací spolek", jako výraz obnovení dřívější dlouholeté tradice.“⁷³

Podle vzpomínek MUDr. Černoška na začátky obnoveného spolku jeho členové na počátku vážně uvažovali o likvidaci Vodní nádrže Znojmo a obnovení původního údolí řeky Dyje, včetně staré říční plovárny, jež bylo kvůli stavbě přehrady zničeno. *„Tyto úvahy však vzbudily v některých kruzích jen posměch a odpor, a proto, aniž bychom se vzdali původní myšlenky, začali jsme uvažovat o úpravě břehů Dyje přímo pod Znojmem,“* vzpomíná předseda Černošek.⁷⁴ Řešení absence adekvátního rekreačního zázemí (plovárny) bylo v prvních letech fungování spolku jeho nejvýznamnější aktivitou. Právě tento problém však časem – poté, co radnice přišla s rozhodnutím vybudovat novou městskou plovárnu v areálu památkově chráněného Louckého kláštera – přerostl v nejvýraznější i mediálně nejznámější opoziční aktivitu místního spolku. Kromě toho byl v začátcích obnoveného spolku zvláště zřejmý zájem o stav městské zeleně a osvětová činnost (CH. Sealsfield).⁷⁵

Dalším docela nedávno obnoveným okrašlovacím spolkem, který by chtěl navázat na bohatou historickou tradici svého předchůdce, je Okrašlovací spolek v Ivančicích. Oficiálně působí od září 2009 a za jeho založením stojí tři lidé, manželé Josef a Irena Zahradníkoví⁷⁶ a jejich přítelkyně Martina Turečková.⁷⁷ Je třeba zmínit, že na rozdíl od jiných měst je zdejší historický okrašlovací spolek dosud mezi ivančickými obyvateli poměrně známý, zvláště díky vybudování vycházkového lesoparku s rozhlednou a přírodním amfiteátre na kopci Réna nad městem.⁷⁸ Všichni tři zakladatelé se, poté co přibyli do města (Zahradníkoví se sem

⁷³ Černošek, L.: *Obnovený Okrašlovací spolek ve Znojme 1992 – současnost*. Dostupné na <http://okraspol.sweb.cz>

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Z bohaté činnosti spolku by ovšem bylo možné jmenovat řadu dalších aktivit (vycházky, publikační činnost, účast na rozhodovacích procesech, návrhy řešení úprav ve městě a okolí, blokáce nevhodných řešení atd.), o některých z nich bude ještě řeč v následujících kapitolách.

⁷⁶ Ateliér uměleckého sochaře a malíře Josefa Zahradníka (1959) leží na Stříbském mlýně asi 2 km za obcí Ivančice v areálu Ivančice - Letovisko. Jeho žena Irena (1959) se zde stará o provoz ateliéru, prodejní galerie a kavárny na mlýně. Josef Zahradník pochází z Lomnice u Tišnova, kde dříve působil jako farář. Jeho žena pochází ze Zlína.

⁷⁷ Mgr. Martina Kamenská-Turečková (1976) je původem z Brna. Má maturitu z umělecké kovářiny. Na PŘF a FF MU pak vystudovala obor Muzeologická biologie. Věnuje se také waldorfské pedagogice a rozvojem týmové spolupráce (instruktorka teambuildingových programů). Do Ivančic se přivdala před dvěma lety. Jako vystudovaná umělecká kovářka realizuje pro manžele Zahradníkovy na Stříbském mlýně kovářská sympozia.

⁷⁸ Zalesňovací a okrašlovací spolek v Ivančicích byl založen v roce 1886. Velmi bohatou a záslužnou činnost vyvíjel v době První republiky. V době mezi dvěma válkami značně vzrostl počet členů a v roce 1933 pracovalo

přistěhovali již před dvaceti lety, Martina Turečková přivdala v roce 2008), se s tímto fenoménem setkali. Idea obnovit okrašlovací spolek se zrodila v hlavě sochaře Josefa Zahradníka: „Ty spolky se opravdu jmenují okrašlovací? Já když jsem to poprvé slyšel, tak mně to připadalo tak archaický, tak šílený a tak krásný, že jsem si říkal, že v tom se musí prostě pokračovat“ (Josef Zahradník). Prakticky ihned dostal pro svůj nápad podporu své ženy: „Chceme, aby místo, ve kterém žijeme, bylo pro nás a pro ostatní pěkný“ (Irena Zahradníková). Finálním impulzem, který vyústil až k založení spolku, však bylo až setkání a spolupráce s Martinou Turečkovou na výsadbě „Stromokruhu Evropy“. Úspěch této akce, k níž se v dalších kapitolách ještě vrátíme, přiměl Zahradníkovy k tomu, aby Martinu Turečkovou oslovili s nabídkou spoluúčasti na myšlence obnovení spolku: „Mně to přišlo jako přirozený další krok v tom života běhu – když tady bydlím, tak vždycky mám chuť plácát křídla tam, kde zrovna jsem“ (Martina Turečková). Z mnoha cílů, které by chtěli protagonisté prostřednictvím okrašlovacího spolku dosáhnout, stojí za zmínku zvláště pozornost, kterou věnují lesoparku na Réně a zde probíhající kontroverzní těžební činnosti.

Další obnovený okrašlovací spolek vznikl před dvěma lety v Bystřici pod Hostýnem. Od května 2008 je na Ministerstvu vnitra ČR registrován pod svým původním názvem Okrašlovací a zábavní spolek.⁷⁹ Za jeho vznikem stojí Jakub Koníček, energický mladý muž původem z Hodonína.⁸⁰ Z postojů pana Koníčka je patrné, že jeho iniciativa nevznikla jako reakce na případný špatný stav věcí v obci či jako způsob protestu vůči nesprávným rozhodnutím radnice. Pan Koníček má zcela určitou vizi podpory rozvoje lokálních aktivit: „Mám touhu s tím tady něco dělat (...) To je ten problém, dostat se opravdu od těch řečí k tomu, abysme něco udělali“ (Jakub Koníček). Do budoucna plánuje hlavně oslovit radnici a

v Zalesňovacím a okrašlovacím spolku již 229 obyvatel. Jeho členové mimo jiné dohlíželi na květinovou výzdobu a stav městské zeleně. Patrně největší pozornost však věnovali členové spolku chloubě města – parku na Réně. (Čejka, J. a kol.: *Ivančice – dějiny města*. Ivančice : Město Ivančice, 2002.)

⁷⁹ Oficiální název spolku zní *Okrašlovací a zábavní spolek, o.s.* Pro snazší orientaci v textu budeme ale užívat názvu *Okrašlovací a zábavní spolek v Bystřici pod Hostýnem*. Spolek chce navázat na činnost stejnojmenného spolku, který vznikl v Bystřici pod Hostýnem v roce 1888. Původně šlo o skupinu lidí, kteří měli zájem o udržení pěkného vzhledu lázeňského městečka, od roku 1896 konal spolek pravidelné schůze. Dnes bychom řekli, že šlo o kulturní komisi, o zvelebení města, ochranu životního prostředí a o povznesení kulturních hodnot. Spolek dával podněty k výsadbě zeleně, dláždění chodníků, kanalizaci, ošetření stromů a ptactva apod. V roce 1908 měl spolek 185 členů. Roku 1911 změnil spolek stanovy na rozšířenou působnost a ochranu Domoviny. Během 1. světové války byla činnost spolku utlumena, teprve r. 1919 plně obnovil svou činnost. Po různých reorganizacích za První republiky přešla působnost spolku na spolek zahrádkářský. (Oficiální stránky města Bystřice pod Hostýnem, dostupné na: <http://www.mubph.cz/Mesto/Historie/kultura.asp?pageID=297010560>)

⁸⁰ I v tomto případě je charakteristické, že iniciátor obnovy okrašlovacího spolku nepochází z města, kde je spolek obnovován. Jakub Koníček (1976) se živí soukromou firmou, která poskytuje finanční poradenství v oblasti bydlení a stavebního spoření a jako revizor hasicích přístrojů. Z Bystřice pod Hostýnem, kde staví dům, pochází jeho žena. Toho času však bydlí s rodinou v Olomouci.

ve spolupráci s nimi realizovat lokální projekty. Bez spolupráce radnice si činnost spolku nedokáže představit: *„Ta radnice spíše nemá ty informace, nemá ty zdroje, takže bychom to rádi podpořili, ne konkurovali,“* osvětluje nejaktuálnější záměr obnoveného spolku zřídit ve městě funkční informační systém a informační centrum, a zlepšit tak služby pro turisty a lidi, kteří do Bystřice pod Hostýnem přijedou. Jakub Koníček hovoří zvláště o okolí Sv. Hostýna jakožto významného lokálního poutního místa, jehož lepší propagace, včetně zlepšení infrastruktury do daného místa, je další z ústředních záměrů nového sdružení.

Ve zkoumaném vzorku se dále objevují okrašlovací spolky, které své historické předchůdce nemají nebo na ně svou činností nenavazují. Podívejme se nyní, jaké byly zde důvody a předpoklady pro jejich založení a zda se nějak liší od spolků představených výše.

Vysloveně pragmaticky se o motivech pro založení okrašlovacího spolku vyslovuje zakladatel a předseda Okrašlovacího spolku Němčičky a současně starosta obce Němčičky⁸¹ Petr Slezák:

„Ty motivy byly úplně jednoduchý. My jsme ten okrašlovací spolek udělali na základě toho, že jsme chtěli pomoci obci s hledáním prostředků na financování projektů, jak z Evropské unie, tak ze státních rozpočtů, krajských rozpočtů, protože chceme, aby se ta obec zmodernizovala, co se týče infrastruktury a co se týče rozvoje, jak kultury, tak sociálních služeb atd.“ (Petr Slezák).⁸²

Nezájem o historickou tradici okrašlovacího hnutí a její neznalost je skoro až zarážející. Na otázku, proč pro své sdružení zvolil název okrašlovací spolek, odpovídá starosta Slezák: *„Mě to tak napadlo, no prostě že chceme okrašlovat náš kraj, ten intravilán té obce a tak dále. Tak mohli jsme se nazvat třeba „Parta Hic“, že jo, ale mě to přišlo tak jako vtipný. (...) Návaznost na historii to nemá“* (Petr Slezák). Z podniknutých rozhovorů je patrné (a ještě budeme mít možnost to sledovat), že cíle Okrašlovacího spolku v Němčičkách jsou prakticky totožné s cíli Petra Slezáka jako starosty obce:

„Ten hlavní důvod je shánění prostředků na financování jenom čistě obecních projektů. Protože ona ta obec funguje s rozpočtem, který není velký... (...) Každoročně oslovujeme fyzické a právnické osoby, aby přispěly na rozvoj té obce. Zatím se nám to daří. Vznikly nějaké projekty, co se týče nových chodníků a podpory kultury atd. atd.“ (Petr Slezák)

⁸¹ Obec s názvem Němčičky je na jižní Moravě více. V tomto případě se jedná o tradiční vinařskou obec, ležící asi 3 km severně od obce Velké Pavlovice v členitém terénu jihovýchodního výběžku Ždánického lesa v etnografickém regionu Hanácké Slovácko.

⁸² Petr Slezák (1980) – vinař a komunální politik původem z Němčiček. Toho času starosta obce Němčičky a od listopadu 2009 nový předseda ODS na Břeclavsku. Okrašlovací spolek v Němčičkách vzniká z jeho popudu na konci roku 2007.

Že pan Slezák bere okrašlovací spolek ve své obci jako spíše „doplňěk“ svého působení na radnici, je patrné v tom, jak se v odpovědích na otázky po okrašlovacím spolku, tvrdošíjně vrací k používání pojmu „obec“.⁸³ Příklad: *Jak zohledňujete při žádostech o dotace životní prostředí nebo péči o přírodu tady v Němčičkách?* Odpověď: *„Jako obec žádá na tu ekologii. Teďka jsme poukázali na rekonstrukci kanalizační sítě .. a v některých místech už ten kanál de facto není. Krom toho máme spoustu lokalit, kde jsou buďto rezervace nebo památkový stromy“* (Petr Slezák). Ještě uvidíme, že aktivity okrašlovacího spolku se v Němčičkách prakticky rovnají aktivitám pana starosty. Jakých konkrétních cílů by chtěl Petr Slezák prostřednictvím okrašlovacího spolku dosáhnout, jsem se však nedozvěděl: *„Tak samozřejmě všechno je závislé od finančních prostředků. (...) A proto já nedokážu říct, co bych udělal v roce 2010, protože já to nevím. (...) A vždycky, když můžu pomoci, tak chci pomoci, ale když nevím, jak pomoci, protože neznám, co bude, tak je to těžký“* (Petr Slezák).

Náznak snah o propojení komunální politiky s okrašlovacími aktivitami nalezneme i v případě Okrašlovacího spolku Lednice, založeného počátkem roku 2009. V porovnání s Okrašlovacím spolkem Němčičky však nalezneme řadu rozdílů. Jednak není pro členy místního spolku úspěch v politice tím nejdůležitějším a jednak zde tradici okrašlovacích spolků dobře znají. Pohnutky pro založení okrašlovacího spolku vysvětluje jeho zakladatel, místopředseda a jednatel Jaroslav Martinek:⁸⁴

*„Historii známe. Když jsme s tím začínali, snažili jsme se zmapovat nějakou historii toho spolkového života tady v Lednici a zjistili jsme, že byla nesmírně bohatá (...) Byly zde nejrůznější německé spolky podpůrné (...)“*⁸⁵ *a hledali jsme, protože takových různých občanských sdružení, kdy se sejdou tři nějací lidi u piva a potom se vydávají za hlasy všech pomalu, je hrozně moc a je to nepřehledné, takže jsme se chtěli přihlásit k nějaké tradici, která je delší a která má hlavu a patu“* (Jaroslav Martinek).

Volba nakonec padla na okrašlovací spolek, přestože ten v Lednici zrovna nikdy nepůsobil: *„(...) přišlo nám, že to má logiku a že se ta jejich filozofie vlastně shoduje přesně s tím, co tady chceme dělat,“* vysvětluje místopředseda Martinek a ospravedlňuje tuto myšlenku v kontextu obce Lednice: *„Tím, že tady po válce odešlo přes devadesát procent*

⁸³ Během pátrání po existenci okrašlovacího spolku v Němčičkách jsem se na vlastní zkušenost přesvědčil, že okrašlovací spolek v obci známý prakticky není – o jeho existenci věděla teprve sekretářka pana starosty na obecním úřadě: *„Něco mi to říká. To musíte za panem starostou...“* (osobní sdělení).

⁸⁴ Jaroslav Martinek (1968) vystudoval jako učitel, věnuje se ale podnikání, v Lednici již řadu let provozuje společnost 1. Plavební, s.r.o., která provozuje romantické plavby místním zámeckým areálem. Od roku 2006 zastupitel obce Lednice za ODS.

⁸⁵ Přehled historické spolkové činnosti v Lednici a okolí uvádějí členové spolku na svých internetových stránkách - <http://www.okraslovacispolek-lednice.eu/>

obyvatelstva, jsme klasická osídlenecská obec, tak se tady úplně přerušily veškeré ty kulturní a společenské vazby. A když sem přišli lidi po válce, tak to horko těžko dávali dohromady. Takže tady se pořád bojuje s tím rozproudit nějaký společenský život“ (Jaroslav Martinek). To se začalo časem dařit zvláště zásluhou lidí okolo firmy 1. Plavební, kteří se loni domluvili, že je potřeba dát tomu nějaký oficiální status. Pan Martinek jako komunální politik dobře cítil, jak politika na vesnici rozděluje lidi: „(...) chtěli jsme tomu udělat nějakou protiváhu a ukázat, že ta cesta správná je jiná, ne rozdělovat lidi (politicky) na vesnici, kde opravdu potřebujete každého člověka, který je ochotný něco navíc udělat, takže proto jsme založili tento spolek...“ Pan Martinek vysvětluje dále myšlenku kandidovat za okrašlovací spolek v komunálních volbách:

„Jsme někteří z nás zastupitelé za různé uskupení, strany a chceme letos poprvé postavit kandidátku jako sdružení nezávislých kandidátů pod názvem Okrašlovací spolek Lednice, tedy napříč politickými spektry s jedinou výjimkou, že nechceme komunisty. Je nám jedno, kdo tady bude kandidovat, ale musí to být slušný člověk, musí chtít dělat něco navíc. Chceme to trochu oddělit od takových těch pŮtek, které se přenáší na ty velké politické strany. Ale je to jen jedna z částí, když prostě bychom neuspěli, tak to není podstatné, ta naše činnost bude pokračovat v tom, co už děláme“ (Jaroslav Martinek).

Cílem okrašlovacího spolku je pořádát kulturní akce, okrašlovací akce a každý rok chceme dělat nějakou významnější akci, jako jsme dělali loňský rok to dětské hřiště.

Ve vzorku zkoumaných okrašlovacích spolků se zcela vymyká případ Luhačovického okrašlovacího spolku Calma. Spolek byl oficiálně registrován teprve v říjnu 2009, jeho činnost je ale mnohem starší. Pozadí jeho vzniku osvětluje zakladatelka a jednatelka spolku PhDr. Blanka Petráková.⁸⁶

„V roce 2002 připravilo luhačovické muzeum několikadenní projekt „Navštivte lázně před 100 lety“. Cílem bylo přiblížit návštěvníkům dobu na počátku 20. století, kdy začalo budování moderních Luhačovic. Kromě muzejních výstav o dějinách lázeňství a mnoha divadelních a hudebních vystoupení a dalších projektů se uskutečnily historické módní přehlídky a projekt secesního fotoateliéru, který byl později mnohokrát reprízován. Za tímto účelem zadalo muzeum ušití prvních desíti replik secesních kostýmů. Tato původní myšlenka muzejního fotoateliéru se rozrostla v občanskou aktivitu, která slouží reprezentaci a propagaci města. Vznikl záměr vytvořit v Luhačovicích sdružení, podobné svým zaměřením

⁸⁶ PhDr. Blanka Petráková je etnoložka, v současné době vedoucí Muzea luhačovického Zálesí – detašovaného pracoviště Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně. Zabývá se zvláště výtvarnými výtvary lidové kultury. Je autorkou odborných studií (*Lidový kroj luhačovického Zálesí*, 2007) a úspěšných výstav o historii lázeňství (*Lázeňská módní abeceda*, 2009). Mimo jiné vedoucí dětského folklorního souboru Malé Zálesí.

*dřívějším okrašlovacím spolkům, které dostalo jméno Calma podle Marie Calmy Veselé*⁸⁷ (Blanka Petráková).

Luhačovický okrašlovací spolek v minulosti měl svého předchůdce, svým nynějším zaměřením se ale zcela vymyká. „*V Luhačovicích okrašlovací spolek existoval za první republiky, ale náš spolek je specifický a přímo na jeho činnost nenavazuje,*“ říká jednatelka současného spolku, načež upřesňuje, v čem současná činnost spolku spočívá: „*Spolek usiluje o vytváření, doplňování a udržování rozsáhlého fondu replik historických kostýmů i o rozvoj dalších iniciativ. Pro využití kostýmů je v Luhačovicích nespočet příležitostí*“ (Blanka Petráková). Zdá se, že charakter fungování spolku přímo ovlivňují aktivity Luhačovického muzea a jeho ředitelky. Dr. Petráková však pro své záměry dokázala získat širokou podporu z řad obyvatel Luhačovic. Petráková navíc doufá, že zřízení občanského sdružení pomůže členům spolku rozvíjet aktivity do větší šíře i na kulturní, společenské a „okrašlovací“ účely: „*Naším zájmem je například pořádat nezávisle na městě větší kulturní akce, výtvarná sympózia za účelem vytvoření uměleckých děl pro výzdobu ulic a parků, pořízení pamětních desek významných občanů na domech atp.*“ (Blanka Petráková). Můžeme konstatovat, že cílem činnosti Luhačovického okrašlovacího spolku Calma je rozvíjení vztahu ke kulturně historickému dědictví: „*Spolek propaguje a chrání kulturní hodnoty a udržuje historické povědomí o významné etapě vývoje Luhačovic*“ (Blanka Petráková).

Na příkladu Luhačovického okrašlovacího spolku Calma vidíme aktivně rozvinutý prvek „staromilství“, který v lázeňském prostředí Luhačovic nachází široké uplatnění. Možná, že kdyby například byly Vizovice i dnes lázeňskou destinací, mohla by myšlenka okrašlovacího spolku nalézt větší odezvu i tam. Tento prvek „staromilství“, jakési „nostalgie“ po době rozkládající se okolo přelomu 19. a 20. století místy hraničící až s recesí, se objevuje i v případě založení Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí, oficiálně registrovaného od ledna 2008.⁸⁸ Lomnice má však zcela jiné výchozí podmínky, než lázeňské Luhačovice. V barokním městečku, ležícím ve Svratecké hornatině asi 7 km severně od Tišnova, v minulosti nikdy okrašlovací spolek neexistoval. Stejně jako v Luhačovicích nebo Bučovicích stál u

⁸⁷ Marie Calma-Veselá (1881-1966) byla česká spisovatelka a koncertní pěvkyně, manželka MUDr. Františka Veselého, zakladatele moderních lázní Luhačovice.

⁸⁸ Prvek humoru můžeme nalézt i oficiálně užívané zkratce spolku – OSLO. Jeho členové pak o spolku hovoří jako o „Oslu“.

myšlenky založení okrašlovacího spolku studovaný historik Mgr. Michal Konečný.⁸⁹ Současný místopředseda spolku vysvětluje, že motivy pro jeho založení byly v zásadě dvojí. Prvotním impulsem byla práce na knize o Lomnici, na níž se Michal Konečný podílel jako spoluautor a editor.⁹⁰

„S tou myšlenkou jsem přišel já na základě toho, že se psala ta kniha a přišli jsme na to, že spolkový život byl na přelomu 19. a 20. století tak progresivní, že by bylo dobrý nějakým způsobem to obnovit... že spolková činnost byla typická pro veškerá maloměsta v širokém dalekém okolí, a že by bylo dobré formou nějakých tradic a odkazů na ten přelom 19. a 20. století a na tu spolkovou činnost navázat“ (Michal Konečný).

Druhým momentem, který podle místopředsedy Konečného sehrál svoji úlohu, je tzv. cimrmanovská tradice, která v Lomnici takřka zdomácněla. Městys Lomnice je totiž jedním z prvních míst mimo Prahu, kde se tato legenda o fiktivní postavě neznámého génia s podporou samotných pražských herců začala tradovat.⁹¹ Chuť místních obyvatel dotvořit kolorit doby, v níž měla fiktivní postava Járy Cimrmana žít a působit, stála v pozadí myšlenky rozvinout v Lomnici soustavně nějaký spolkový život: *„A protože zde již existovala skupina lokálních patriotů, tak jsme se rozhodli, že založíme ten spolek, abychom měli ten parametr spolkové činnosti, aby jsme měli ten důvod se vidět, popovídat si a tak“ (Michal Konečný).* Volba nakonec padla na okrašlovací spolek:

„(...) tak jsme přemýšleli, co jako založit, že střílet neumíme, hasiči už tam jsou, čtenářský spolek zakládat by bylo poněkud absurdní, když všichni sedí dnes na internetu, tak jsme se rozhodli, že založíme okrašlovací spolek, protože se nám ta myšlenka líbí a protože to s sebou nese poselství toho 19. století či období přelomu 19. a 20. století, ke kterému se do značné míry hlásíme“ (Michal Konečný).

Jak ještě uvidíme v následujících kapitolách, navzdory mírně recesistnímu náboji, který spolek od začátku má, rozvinuli jeho členové ve své obci plnohodnotnou a úspěšnou okrašlovací činnost, která se zaměřuje na ochranu a péči jak o přírodní tak o kulturní a historické dědictví v obci.

⁸⁹ Mgr. Michal Konečný (1982) vystudoval obor Historie a Dějiny umění na FF MU, kde dále působí v rámci doktorského studia. Je zaměstnancem Národního památkového ústavu v Brně, spoluautorem a hlavním editorem knihy *Lomnice: příroda, historie, osobnosti, památky* (2006). Pochází z Tišnova.

⁹⁰ Konečný, M. a kol. *Lomnice : příroda, historie, osobnosti, památky*. Tišnov: Sursum, 2006.

⁹¹ Z Lomnice dnes například vychází asi desetikilometrová Naučná stezka Járy Cimrmana, která má několik zastavení. Stezka začíná přímo na náměstí v Lomnici plastikou Nohy Járy Cimrmana, jejímž autorem je shodou okolností sochař Josef Zahradník – jeden ze zakladatelů obnoveného Okrašlovacího spolku v Ivančicích.

Další zcela nový spolek se svérázným názvem Fulínův spolek obdivovatelů a přátel květin⁹² vznikl v listopadu 2002 u příležitosti luhačovických Dnů zahradní a krajinářské tvorby pořádaných ateliérem Florart, společností pro zahradní a krajinářskou tvorbu. Duší ateliéru Florart a iniciátorem vzniku spolku je zahradní architekt a pedagog MZLU v Brně doc. Ing. Pavel Šimek, Ph.D. O hlavních cílech spolku se rozepisuje doc. Šimek na internetových stránkách své firmy:

„Cílem jmenovaného spolku je obnovit několik set let trvající českou tradici v používání okrasných bylin pro radost, uspokojení a pohodu pěstitele. Spolek vychází z odkazu desítek okrašlovacích spolků působících na našem území, pro jejichž členy byla krása rostlin mnohdy tím nejdůležitějším. V neposlední řadě je třeba rovněž vyrovnat jednostranné současné preference dřevinných vegetačních prvků – a to i při respektování jejich významné úlohy v kompozici většiny zahradních úprav.“⁹³

Navzdory těmto ušlechtilým cílům i odborné způsobilosti v osobě zakladatele: *„Při své práci jezdíme po různých místech republiky a nejednou jsme narazili na to, že přijedeme do města, kde okrašlovací spolky v minulosti znamenaly obdivuhodné počiny...“* (Pavel Šimek), se spolek se nicméně nesetkal s adekvátní odezvou u cílové skupiny obyvatel a zůstal bohužel jen „krásnou myšlenkou.“

Poslední z představovaných spolků, Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií, je neformální sdružení studentů, pedagogů a příznivců Katedry environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Spolek vznikl koncem roku 1999 a impulzem k jeho založení byly statě prof. Hany Librové o různých zdrojích a kořenech ochrany přírody u nás.⁹⁴ Jeho původním smyslem bylo: *„...podněcovat kulturní život, okrašlovat "neutěšené" prostředí Fakulty sociálních studií i jejího okolí.“⁹⁵* Postupem času se stal koncept celofakultního spolku neudržitelný a spolek byl přejmenován na Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií FSS MU. U zrodu spolku stála někdejší studentka oboru Humanitní environmentalistika Mgr. Dita Wickins Dražilová. Postupem času se ve vedení spolku vystříдалo několik studentů. Spolek se od počátku snažil programově navázat na aktivity okrašlovacího hnutí v minulosti, čemuž zčásti odpovídal i charakter prvních akcí (stromové slavnosti, vernisáže...) Vzhledem k tomu, že v případě Okrašlovacího spolku Katedry environmentálních studií se jedná v první řadě o zájmové sdružení a o spolek

⁹² Název spolku nese jméno Martina Fulína (1853-1926), vynikajícího českého zahradníka a spisovatele, redaktora Časopisu českých zahradníků, později zakladatele časopisu Česká flora.

⁹³ Viz <http://www.florart.cz/>

⁹⁴ V knihách Sociální potřeba a hodnota krajiny (1987) a Láska ke krajině? (1988).

⁹⁵ Viz <http://humenv.fss.muni.cz/ospolek/ospolku.php>

studentský, je třeba vzít na vědomí i jeho specifika. Například spolu s tím, jak starší studenti opouštějí akademickou půdu a přicházejí studenti mladší, se během let několikrát prakticky kompletně změnila i členská základna. Přestože se obsah spolkových aktivit během času rozběhl do různých směrů, základní cíl spolku – okrašlovat prostředí domovské školy i širšího okolí, integrovat členy a příznivce Katedry environmentálních studií a reprezentovat tak v pozitivním slova smyslu Katedru navenek – trvá dodnes.

Zkoumáme-li ideová východiska současného trendu zakládání a obnovování okrašlovacích spolků, zjišťujeme, že jsou velmi různá. Někde vznikají okrašlovací spolky jako výraz nespokojenosti s postupy radnice či děním v obci (Veverská Bitýška, Bučovice, částečně Znojmo), jinde jako spontánní iniciativa „nadšených lokálních patriotů“ (Ivančice, Lednice, Lomnice aj.). Jsou i spolky, které se vymykají tomuto schématu zcela (Luhačovice, Němčičky, Katedra environmentálních studií).

Také historické povědomí o dějinách okrašlovacího hnutí je různé. Někde je značné, jinde malé, jinde téměř žádné.

Co se týče protagonistů, rekrutují se z různých věkových i profesních kategorií, jde však vždy o lidi vzdělané, často v historii, často jde o podnikatele, většinou jde o muže, ale není to pravidlem – jsou i výjimky, ženy často na „čestných“ předsednických pozicích. Dosti často jde o lidi, kteří se do města či obce přistěhovali, přišli apod.

3.2.2. Spolek jako organizace

Spolek jakožto organizaci budeme zkoumat z hlediska charakteristik jeho členské základny a povahy jeho organizačního fungování. Pokud jde o členskou základnu, zajímat nás bude počet členů, případně jejich věkové a profesní charakteristiky – přesnost informací se ale bude lišit dle toho, nakolik byli respondenti ochotni požadované informace poskytnout. Pokud jde o „provoz“ spolku, zajímat nás bude především jeho „formální organizace“, povinnosti jednotlivých členů a způsob, jakým (a zda vůbec) spolek funguje.

Tato kapitola se rozhodně nesnaží být fundovaným výzkumem organizačních struktur jednotlivých okrašlovacích spolků, jako spíše stručnou základní charakteristikou těchto

spolků, který by také měla osvětlit, proč v následujících kapitolách o praktických aktivitách nevěnujeme všem zkoumaným spolkům stejný prostor.

Již jsem naznačil, že v našem výzkumném vzorku máme spolky, které v současné době nevyvíjí žádnou, anebo téměř žádnou činnost. Těmi začneme. Okrašlovací spolek ve Veverské Bitýšce je v současné době před oficiálním rozpadem a podle slov ing. Reimera to vypadá, že tomu nelze zabránit. Z opakovaných výpovědí Ing. Reimera se zdá, že se spolek „vyčerpal“, že ho „nemá kdo dál vést“. Pan Reimer také přiznává, že s příchodem nového starosty Josefa Mifka do úřadu v roce 2006 také spolek „přišel o svého protivníka“, a ztratil tak své původní opodstatnění coby opozice radnice. Někteří členové spolku se navíc stali členy nově zvoleného zastupitelstva a své ideje tedy dnes realizují na této úrovni.⁹⁶ V roce 2001, do něhož spadá největší aktivita spolku, měl okrašlovací spolek 16 členů.⁹⁷ Vedení spolku měl po celou dobu na starosti trojčlenný výkonný výbor „osob, kteří byli na stejné úrovni“. Kromě Ing. Jana Reimera to byl jeho bratr Ing. Radim Reimer, třetí osobou byla „pokladní“. Zajímavostí je, že sdružení od svého počátku aktivně spolupracovalo s dalšími neziskovými organizacemi z Veverské Bitýšky, konkrétně s Junákem – svazem skautů a skautek ČR a ZO Českého svazu ochránců přírody Veverka.⁹⁸

Daleko stručnější budeme v případě Fulínova spolku obdivovatelů a přátel květin. Tento spolek nikdy nefungoval jako právní subjekt, ba dokonce slovy jeho zakladatele prakticky zůstal jen „krásnou myšlenkou“: „Fulínův spolek se jenom narodil ale nežije...“, říká doc. Pavel Šimek, „Fulínův spolek – bohužel – byl pouze pěkný nápad, který ale v podstatě nenašel dostatečný zájem u cílové skupiny“ (doc. Pavel Šimek).

Okrašlovací a zábavní spolek v Bystřici pod Hostýnem je narozdíl od obou předchozích spolků stále na začátku. Jeho vedení má takřka rodinný charakter, kromě předsedy Jakuba Koníčka zde figuruje jeho žena Pavlína, stavební inženýrka, a švagrová Martina Blažková, která se dříve angažovala v občanském sdružení NESEHNUTÍ, nyní zaměstnaná ve státní

⁹⁶ To stále nevysvětluje, proč nikdo z léta poměrně úspěšně fungujícího okrašlovacího spolku nemá zájem na tom, aby spolek ve své činnosti pokračoval. Přes opakované dotazy jsem se uspokojivé odpovědi od Ing. Reimera nedočkal.

⁹⁷ Tisková zpráva Okrašlovacího spolku Veverská Bitýška z 21. června 2001 (v osobním vlastnictví J. Reimera). (Poznámka JB: Veškeré zápisy, tiskové zprávy, několik čísel časopisu Ozvěna a další dokumenty týkající se činnosti spolku byly donedávna ještě přístupné na internetu. S postupným zánikem spolku však byla celá internetová databáze smazána. Jsem z toho důvodu nucen odkazovat výhradně na archiv veškerých těchto dokumentů v osobním vlastnictví Ing. Jana Reimera.)

⁹⁸ Tamtéž.

správě.⁹⁹ Rodinné důvody však dosud nedovolily činnost spolku naplno nastartovat.¹⁰⁰ Jejich propagace myšlenky spolku mezi ostatní občany Bystřice pod Hostýnem se na počátku nesetkávala s pochopením: „*Tím, že jak jsme v roli toho zábavního spolku, tak všichni si myslí, že to je nějaká recese...*“ (Jakub Koníček). Dnes už má trojčlenné vedení spolku okolo sebe asi 10 přívrženců, s nimiž může počítat a něco dělat. „*Zatím jsem oslovoval jen třicátníky, mou generaci, což jsou lidé, kteří jsou dost vytížení časově, ať už mají rodinu nebo je to práce...*“ (Jakub Koníček).

Určité náznaky fungování, byť dosti vágní, už vykazuje Okrašlovací spolek Němčičky. I ten oficiálně sdružuje jen tři členy.¹⁰¹ Kromě předsedy Petra Slezáka je to „kolega z rodiny“ a „podnikatel, který má taky zájem na tom, aby to tady kvetlo“ (Petr Slezák). Třetím členem je „účetní“. Všichni okolo 30 let. Petr Slezák však překvapivě neuvažuje o tom, že by se spolek mohl rozvíjet co do početní úspěšnosti: „*My netvoříme nějaký jako akce, jako že bysme dělali nějaký setkávání lidí, my to spíš na základě té podpory podporujeme. (...) To je tak propojený, že to je de facto jedna rodina tady. Tady je nás šest set (...) Všichni o sobě víme a když si zavoláme, tak prostě se setkáme, takže to není problém. Rozvíjet, to asi ne*“ (Petr Slezák).

Nyní obrátíme svou pozornost na okrašlovací spolky, které už vykazují čilou činnost. Také Okrašlovací spolek v Ivančicích začínal původně se třemi členy. Současnou sedmičlennou správní radu Okrašlovacího spolku Ivančice tvoří Irena a Josef Zahradníkovi, Martina a Aleš Turečkoví, Jiří Dvořák, Dana Dvořáková a Radim Hladký. Všem je vesměs okolo třiceti let.¹⁰² Profese: umělec, zahradní architekt, vedoucí outdoorových kurzů, studenti MZLU. Dva členové spolku pocházejí ze sousedních Dolních Kounic (souvisí s plánovanou aktivitou vybudovat cyklostezku Dolní Kounice – Ivančice). Ohledně budoucích povinností členů spolku se zakladatelka vyjadřuje takto: „*Nechceme se topit v administrativě a chceme něco dělat venku a v klidu,*“ nicméně jedním dechem dodává, že zavedení členských příspěvků nevyhnutelně nastane a neuvažuje se zrovna o malých částkách: „*Předpokládaná kadence je 1000 Kč na rok. (...) Právě tím, že to bude takhle vysoký, už to jako ty lidi roztřídí...*“ (Martina Turečková).

⁹⁹ Byla to právě M. Blažková, která se už před vznikem Okrašlovacího a zábavního spolku snažila v rámci občanského sdružení NESEHNUTÍ podporovat se střídavými úspěchy rozvoj občanských aktivit v obci.

¹⁰⁰ Šlo o narození druhého dítěte manželům Koníčkovým, kteří dosud bydlí v Olomouci. Dokud se pan Koníček s rodinou natrvalo nepřestěhují do Bystřice pod Hostýnem, nebylo by podle jeho slov férové rozjíždět v této obci jakékoliv větší aktivity.

¹⁰¹ Nezbytné k registraci spolku jako občanského sdružení.

¹⁰² Nejstarší jsou Irena a Josef Zahradníkovi - ročník 1959, nejmladší dívka ročník 1985.

Luhačovický okrašlovací spolek Calma má v současné době 20 aktivních členů. Spolupracuje však se širokým zázemím občanů Luhačovic: „*Převažují matky s dětmi a školní mládež, tento spolupracující okruh čítá kolem 90ti osob*“ (PhDr. Blanka Petráková). Velmi pestré je složení členské základny, které se věkově pohybuje v rozpětí 18 – 60 let. Jedná se výhradně o středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané lidi. Profese: muzejník, aranžérka, ekonomka, VŠ učitel, SŠ učitelka, úředníci, studenti SŠ a VŠ, důchodci. Povinností členů je dodržovat stanovy a jednou za rok se účastnit členské schůze, vše ostatní je na bázi dobrovolnosti: „*Protože členové investují vlastní prostředky do pořizování historických kostýmů, nevybíráme členské příspěvky*“ (PhDr. Blanka Petráková). Finanční náročnost byla také hlavním důvodem, proč se spolek rozhodl registrovat se jako občanské sdružení: „*Kostýmy šijí členové spolku ve svém volném čase bez nároku na odměnu. Náklady na pořizování kostýmů, materiál a galanterii a doplňky, údržbu, opravy, čištění kostýmů atd. do současnosti hradili členové spolku z vlastních zdrojů*“ (PhDr. Blanka Petráková).

Nejdéle fungujícím okrašlovacím spolkem našeho výzkumu je Okrašlovací spolek ve Znojmě. V současné době má 30 aktivních členů, kteří „*podle svých schopností usilují o poznání, záchranu a zvelebování města Znojma a příměstské kulturní krajiny. (...) Přispívají ročními členskými příspěvky, sponzorskými dary, dobrovolnou prací a odkazy k činnosti spolku.*“¹⁰³ Účast na akcích spolku je nicméně dobrovolná. Spolek je dnes vnímán jako významný činitel společenského života ve městě Znojmě a jeho okolí. Spolupracuje nejen s radnicí, ale také s řadou dalších subjektů. Spolek je také výjimečný v tom, že ze všech svých akcí a činností vede podrobnou a veřejně dostupnou dokumentaci. To, že Okrašlovací spolek ve Znojmě vykazuje již řadu let bohatou činnost, je také možná jedním z důvodů, proč si tento spolek v roce 2004 vybrala Lenka Ovčáčková za předmět svého výzkumu. Abychom nedublovali zmíněnou práci a byli aktuální, zaměříme se v dalších kapitolách našeho výzkumu zvláště na spolkové aktivity z cca posledních tří let fungování spolku.

Okrašlovací spolek pro Lomnici a okolí má v současné době 16 členů. U tohoto spolku známe také přesné věkové rozložení:

Do třiceti let – 5

Do čtyřiceti – 2

Do padesáti – 5

Do šedesáti – 3

¹⁰³ Stanovy Okrašlovacího spolku ve Znojmě, dostupné na: <http://okraspol.sweb.cz/pages/stanovy.html>

Do sedmdesáti – 1

7 mužů a 9 žen.

Co se týče profesních charakteristik členů, nalezneme zde kromě dvou lesních inženýrů spíše na „kulturu“ zaměřená povolání: knihovnice, učitelka ZŠ, historik, profesionální fotograf, hudebník. Překvapivé povolání zastává současná předsedkyně spolku Milada Fialová, která pracuje jako referentka odbytu ve firmě na omítkové směsi. Ta také vysvětluje, na jaké bázi funguje členství: *„Členství nám funguje na spolkových poplatcích. Pokud člen platí poplatky, které jsou ve výši 200,- Kč na rok, tak je členem i když se jinak nijak zvlášť nezapojuje. Pokud neplatí členské poplatky je členství zrušeno, protože poplatky souvisí s účetnictvím a při konečné účetní závěrce a následně daňovém přiznání musí být vše doloženo a souhlasit“* (Milada Fialová). Kromě čerpání grantů a dotací¹⁰⁴ spolek nespolupracuje s žádnými dalšími organizacemi. Na velmi dobré úrovni – v porovnání se situacemi jiných spolků – však funguje spolupráce s městysem Lomnice. Místopředseda spolku Michal Konečný tuto přízeň vysvětluje spíše pragmaticky: *„Starosta (Ing. Milan Vojta – pozn. JB) chápe, že to na ničem jiném, než na turistickém ruchu stavět nemůže, na těch památkách a na té přírodě, takže v podstatě naše cíle jsou totožné. (...) Spolek podporuje, jak finančně, tak svojí přítomností na poslední valné hromadě, kdy spolek volil nového předsedu, dal jasně najevo, že teď začíná tak nějak nová ta spolupráce“* (Michal Konečný).

Zakládajících členů obnoveného Okrašlovacího spolku ve Vizovicích bylo celkem 14. Profesně byli mezi nimi čtyři podnikatelé, primářka nemocnice, evangelický kněz, tehdejší místostarostka, lékárník, učitelka ZŠ a několik seniorů. Později přibýlo několik dalších a v současné době má spolek 21 členů. Lze konstatovat, že v kontextu ostatních zkoumaných spolků se spolek řadí mezi ty „starší“. Převažují ročníky 1950 a 1960. Přesný věkový rozptyl členů je následující:

Do dvaceti let - 0

Do třiceti let - 2

Do čtyřiceti - 6

Do padesáti - 4

Do šedesáti - 5

Do sedmdesáti - 1

Více – 3

¹⁰⁴ Nejčastěji z Ministerstva kultury ČR nebo Jihomoravského kraje.

Předseda spolku Daniel Šmíd přiznává, že zavedení ročního členského poplatku v hodnotě 1000,- Kč nevzbudilo u zbylých členů přílišné nadšení, ale určitý peněžní příspěvek k „odfiltrování“ těch, kteří to myslí vážně, je podle něj potřebný. Spolupráce s městem se poté, co se od roku 2007 stala starostkou města Mgr. Alena Hanáková, jedna ze zakládajících členek okrašlovacího spolku (tehdy ještě coby místostarostka), podle slov předsedy Šmída výrazně zlepšila. V obecním zastupitelstvu krom toho působí osobně i pan Daniel Šmíd.

Napojení členů okrašlovacích spolků na obecní samosprávu není nijak neobvyklým jevem. V zastupitelstvu obce Lednice působí hned několik členů Okrašlovacího spolku Lednice, včetně předsedkyně Kláry Rothscheinové a místopředsedy Jaroslava Martinka. *„Nemáme potřebu sbírat nějaké své politické body,“* komentuje to zmíněný místopředseda Martinek: *„Děláme spoustu těch aktivit ve spolupráci s obcí. To je spíš vedeno snahou tady trošku podpořit ten kulturní a společenský život a když už, tak ať jsou tam lidi, kteří ho tady tvoří. Proč by neměli v zastupitelstvu být lidé, kteří z velké části ten život tady vlastně dělají?“* (Jaroslav Martinek). Pan Martinek tím také naráží na aktuální snahu kandidovat v komunálních volbách 2010 jako sdružení nezávislých kandidátů pod názvem Okrašlovací spolek: *„Teď jsou náznaky, když se dozvěděli, že chceme kandidovat, tak samozřejmě trošku čekají, co bude (...) začínají nás možná vidět jako konkurenty... takže uvidíme“* (Jaroslav Martinek). Celkově má spolek v současnosti 17 členů. *„Ale nemáme potřebu lidi prioritně nabírat,“* dodává k tomu místopředseda Martinek: *„Je spousta lidí, kteří s námi spolupracují na jednotlivých aktivitách. Všichni nechtějí třeba ten platit členský příspěvek 500 Kč. Každý si najde to své, v čem je dobrý“* (Jaroslav Martinek). Profesně je spolek různorodý: od podnikatelů přes studenty až po lidi v domácnosti.

Stejně člensky různorodý – profesně i věkově – je Okrašlovací spolek v Bučovicích. Nejmladšímu členovi je 18 let a nejstarší člence 74 let. Průměrný věk členů spolku je podle výpočtu předsedy Crháka 49 let. V současné době má spolek 28 členů s přesným poměrným zastoupením mužů a žen – 14/14. Také zde se překrývají zájmy členů spolku s jejich funkcemi politickými. Velká část členské základny politické strany Volba pro město Bučovice tvoří podle předsedy Crháka i Okrašlovací spolek. Spolupráce s radnicí zde nicméně, jak ještě budeme mít možnost sledovat, není zrovna dobrá. Spolek však vyvíjí čilou spolupráci s dalšími občanskými sdruženími a organizacemi v obci i širším okolí, jako je například občanské sdružení TOP Bučovice, bohdalické občanské sdružení Manner, NESEHNUTÍ či Ekologický právní servis.

Co se týče charakteristik z hlediska organizace, je zcela výjimečný Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií. Nemá právní status a jeho členství funguje výhradně na bázi dobrovolnosti. V současné době má spolek cca 20 aktivních členů, kteří se pravidelně scházejí. V rámci spolku však funguje široká řada příznivců, s nimiž celkem spolek zahrnuje téměř 80 lidí. Převažují studenti FSS MU, ale také jiných fakult (PdF, FF, FAVU), dále několik absolventů a pracujících. Spolek aktivně spolupracuje zvláště s domovskou Katedrou environmentálních studií, kterou v jistém smyslu reprezentuje navenek, na jednotlivých projektech dále s řadou ideově spřízněných neziskových organizací, jako například Sdružení pro ekologickou výchovu a ochranu přírody Rezekvítek, Ekologický institut Veronica, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Arcidiecézní charita Praha a další.

3.2.3. Praktická činnost

Mikulka a Klvač uvádějí při výzkumu historických okrašlovacích spolků na Vyškovsku tuto zjednodušenou typologii hlavních směrů činnosti okrašlovacích spolků:¹⁰⁵

- a) vlastní činnost okrašlovací, leckdy zasahující do problematiky urbanismu¹⁰⁶
- b) činnost politicko-ideová
- c) činnost zábavní
- d) činnost ochránářská a památkářská

Využijeme pro účely této kapitoly uvedenou typologii, abychom dostali přehlednější představu o různých typech činností, jimž se zkoumané okrašlovací spolky věnují. Zároveň tak snáze vyjde najevo, v čem se činnost dnešních okrašlovacích spolků liší od činnosti v minulosti. K těmto čtyřem kategoriím činnosti okrašlovacích spolků na závěr přidám ještě kategorii pátou – environmentálně motivovanou činnost, jejímuž vymezení se budu dále věnovat.

¹⁰⁵ Mikulka, R., Klvač, P.: *Okrašlovati a povznášení...*, s. 105.

¹⁰⁶ My budeme dále hovořit prostě o „činnosti okrašlovací“.

3.2.3.1. Činnost okrašlovací

Klasickými projevy této činnosti bylo v minulosti budování parků, sadů a dalších vycházkových nebo odpočinkových zón, případně následná péče o ně. Tyto aktivity, zvláště pokud jde o zalesňování a masové vysazování, v dnešní době již nejsou tolik aktuální jako dříve. A tak ačkoliv si obnovený Okrašlovací spolek ve Znojmě klade za cíl mimo jiné pečovat o parkové a lesoparkové úpravy vytvořené jeho předchůdcem, samotné vysazování stromů provádí spíše manifestačně na vybraných místech, ale nikoli velkoplošně.¹⁰⁷ Problematikou městských parků se však spolek trvale zabývá, a to tak, že nechává zpracovávat studie a projekty na jejich revitalizaci, které pak předkládá městu a příslušným orgánům.

„Městské parky, které byly chloubou Znojma, postupně chátrají. Některé stromy jsou staré už 200 let, od založení parků v roce 1804. Dosti velký počet je napaden chorobou, způsobující předčasně usychání listí, nová výsadba se děje nesystematicky, květinová úprava prakticky neexistuje. (...) Další velký problém je, že parky sloužily i jako "náhradní" plocha pro různé stavby. Než by se situovaly jinak, zvolilo se nejjednodušší řešení, protože chyběly důraznější protesty veřejnosti. (...) Okrašlovací spolek ve Znojmě se trvale zabývá touto problematikou a dospěl k určitému koncepčnímu řešení, které zde předkládáme,“ uvádí se na stránkách Okrašlovacího spolku.¹⁰⁸

Do okrašlovací činnosti však jistě také patří dlouholetá péče spolku o Gránické údolí a Karolininy sady pod Znojemem. Pro zvýšení informovanosti občanů vydal roku 2008 spolek vlastním nákladem i obrazovou mapu této lokality s doprovodnou textovou částí.¹⁰⁹ Spolku se také podařilo oživit zájem o místní studánky, z nichž mnohé potřebovaly nezbytné úpravy. Také tato aktivita byla korunována vydáním naučné publikace.¹¹⁰

Do obdobně zaměřeného projektu se pustili v říjnu roku 2007 členové Okrašlovacího spolku Katedry environmentálních studií. Ve spolupráci se Sdružením pro ekologickou výchovu a ochranu přírody Rezekvítek a kastelánem hradu Veveří Petrem Fedorem se jeho členové rozhodli vlastními silami obnovit historický třešňový sad u hradu Veveří, který za léta

¹⁰⁷ Ovčáčková, L.: *Okrašlovací spolky včera a dnes*, s. 50-51.

¹⁰⁸ Projekt na revitalizaci městských parků ve Znojmě, dostupné na: http://okraspol.sweb.cz/pages/_parky_01.html

¹⁰⁹ Gránické údolí osadili na konci devatenáctého století právě členové tehdejšího Zalesňovacího a okrašlovacího spolku. Místní cesty tehdy pojmenovali po významných členech spolku, například Oborného, Brožova, nebo Kernekerova. Zajímavostí zmíněné mapy je, že obsahuje i názvy jednotlivých stezek v Gránicích, které členové současného okrašlovacího spolku objevili ve starých pramenech. (Okrašlovací spolek zmapoval Gránické údolí, v: *Znojemský deník*, 22. 5. 2008.)

¹¹⁰ *Studánky Znojemska : průvodce po studánkách Znojemska a Vranovska*. Znojmo : Okrašlovací spolek ve Znojmě, 2003.

neužívání zpustl a značně zarostl náletem. Od té doby se jeho členové soustavně věnují péči o tento sad. Spolek se shoduje s kastelánem Petrem Fedorem na zájmu obnovit komplexněji někdejší podobu kulturní krajiny okolo hradu Veveří, jež byla po staletí udržována odlesněná. Historické fotografie kvetoucích třešní prakticky za hradbami hradu byly jedním z impulzů k projektu obnovy sadu.

Jedním z hlavních cílů obnoveného Okrašlovacího spolku v Ivančicích je starat se o část historického lesoparku na kopci Réna nad Ivančicemi v místě přírodního amfiteátru vybudovaného jeho předchůdcem. Další rekreační lokalitu začali jeho členové budovat v meandru na levém břehu řeky Jihlavy mezi kopcem Réna a Stříbským mlýnem, v místě zvaném Zolcary. Prvním významnějším počinem zde bylo vysazení stromokruhu o průměru 48 metrů, který tvoří 27 národních stromů zastupujících 27 členských států Evropské unie. Členové spolku však pomýšlí na parkovou a další úpravu celé lokality, včetně například lávky přes řeku Jihlavu u Stříbského mlýna. O okolnostech vysazení stromokruhu se ještě zmíníme v následující kapitole.

Výsadby stromů, stromořadí nebo alejí byly vždy velmi tradičním projevem okrašlovací činnosti. Okrašlovací spolek ve Znojmě tuto aktivitu provádí již několik let z grantů Nadace Partnerství (Strom života). Vysadil například platan u vyhlídky před muzeem na znojemské ulici Přemyslovců nebo lípu v Národním parku Podýjí v katastru Čížova. V roce 2007 spolek začal s výsadbou jeřábů oskeruší, stromu, který na Znojensku dříve hojně rostl, nyní je však téměř neznámý. Také Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií krátce po svém založení vysadil dva jeřáby na dvorku Filozofické fakulty MU na Gorkého ulici a přispěl tak k jeho současnému vzhledu. Spolek také pomáhal na podzim 2007 místním občanům z jihomoravské obce Nový Přerov vysadit ovocnou alej podél silnice vedoucí z obce Nový Přerov směrem do obce Dobré Pole.

V Okrašlovacím spolku pro Lomnici a okolí mají na záležitosti týkající se péče o stromy a městskou zeleň dva odborníky. Jde o tandem lesních inženýrů Alexandr Harvan a Tomáš Mikita.¹¹¹ Právě od nich vycházejí impulzy týkající se výsadby stromů, prořezávání náletových rostlin apod. Jednou z dlouhodobých aktivit spolku je obnova kaštanové aleje v intravilánu obce. Dále obnova a výsadba části lipového stromořadí u jedné z cest v Přírodní památce

¹¹¹ Ing. Alexandr Harvan je místním správcem polesí. Oba jsou pak žáci doc. Jana Laciny, na Tišnovsku velké autority ve věcech ochrany přírody a také velkého příznivce Lomického okrašlovacího spolku. Byť je to právě doc. Lacina, který s nadsázkou prohlašuje, že „*Lomnice je tak krásná, že žádný okrašlovací spolek nepotřebuje.*“ (Zdroj: M. Konečný, ústní sdělení.)

Zámecký les, v místě zvaném Mýtinka. Zde se také během roku 2009 podařilo ve spolupráci s Lesy ČR umístit odpočívadlo, housenku (dětská přelézačka) a vybudovat dřevěné schody k potoku.¹¹²

Jako hlavní úkol na Druhém výročním členském shromáždění Okrašlovacího spolku v Bučovicích 22. 11. 2009 bylo schváleno prohloubení spolupráce s Židovskou obcí Brno na obnově židovského hřbitova v Bučovicích. *„Naše aktivity chceme směřovat na prořezání drobných náletových dřevin, sběr různého odpadu, který se na hřbitově sem tam povaluje a především bychom chtěli nátěrem ošetřit střechu pohřební kaple,“* upřesňuje čerstvé plány spolku jeho předseda Michal Crhák: *„Dále nám byl Židovskou obcí svěřen úkol vybrat firmu na obnovu rýn na kapli. Cílem je, že k roku 2012 by byla kaple zrekonstruována a byla na ni umístěna pamětní deska bučovickým obětím holokaustu.“*¹¹³

Úpravy a okrašlování prostor na hřbitovech a kolem pomníků není u zkoumaných spolků ojedinělé. Hned první aktivitou, při níž se členové nově založeného Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí na jaře 2008 setkali, bylo čištění a úprava hrobky hrabat Serényiů na místním hřbitově v souvislosti s přípravou výstavy Otto Jan Serényi. Úprava celého areálu hraběcí hrobky zahrnovala vyřezávání náletových rostlin a dřevin, prořezání přežilého stromořadí tisů a výsadba několika nových sazenic tisů. *„Další práce závisí na uznání hrobek jako kulturní památky, kde bude možno další náklady hradit z grantových příspěvků“* (Michal Konečný).

Patrně nejvýznamnějším okrašlovacím úspěchem Okrašlovacího spolku ve Veverské Bitýšce byla obnova pietního místa – Cholerový hřbitov ve Veverské Bitýšce.¹¹⁴ Za tento počín spolek získal roku 2001 od několika nadací čestné uznání ProRok (Projekt roku) 2001 za vynikající realizaci projektu. *„Domníváme se, že je nutno tato místa udržovat v důstojném stavu stejně jako v jiných obcích,“* říká k tomu zakladatel spolku Jan Reimer:

„V té době se navíc jednalo jen o malý a stále se zmenšující ostrůvek zeleně ve sceleném lánu. Mohlo se stát, že jednoho dne zanikne úplně. (...) Proto jsme se rozhodli obnovit pietu toho místa. Postupně bylo třeba pozemek vytyčit, ohraničit nízkorostoucí zelení

¹¹² Fialová, M.: Zápis z Valné hromady Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí 11. 10. 2009, dostupné na <http://www.oslomnice.cz>

¹¹³ Crhák, M., předseda Okrašlovacího spolku Bučovice, osobní korespondence 17. 2. 2010.

¹¹⁴ Na tomto hřbitově bylo roku 1831 - 32 pohřbeno podle dochovaných zpráv 33 obětí cholerové nákazy. Další zprávy nasvědčují tomu, že zde bylo pohřbíváno i v pozdějších letech a mohlo zde být pohřbeno až 350 obyvatel z obcí Veverská Bitýška, Hvozdec a z hradu Veveří. (Reimer, J., zakladatel Okrašlovacího spolku Veverská Bitýška, ústní sdělení 19. 11. 2009.)

a opatřit kamenným křížem s pamětní deskou. O toto místo se dále soustavně staráme. (...) Časem jsme k němu vybudovali přístupovou pěšinu osázenou stromy“ (Ing. Jan Reimer).

Jak uvádějí už Mikulka a Klvač, vlastní činnost okrašlovací často zasahuje i do problematiky urbanismu. Tento rys lze z výše popsaných aktivit leckde vyčíst. Velmi patrný je pak na příkladu aktivit Okrašlovacího spolku Vizovice. Za největší dosavadní úspěch tohoto sdružení považuje jeho předseda Daniel Šmíd komplexní rekonstrukci silničního mostu spojujícího náměstí Palackého a Masarykovo náměstí. Ten se povedlo rekonstruovat včetně historického zábradlí (známého pouze ze starých fotografií) a v plánu je dostavět také veřejné osvětlení dle historického modelu. „*Most má tak ambice stát se významným architektonickým prvkem ve městě*“ (Daniel Šmíd). Dalším viditelným projektem bylo rozmístění smaltových cedulí s označením ulic na domy, které ve Vizovicích chybělo. Zdejší okrašlovací spolek se také zasadil o to, že se na magistrátu začalo jednat o celkové rekonstrukci osvětlení města a o rekonstrukci vzhledu obecního úřadu s přilehlým nákupním střediskem (spolek inicioval vyhlášení soutěže mezi mladými architekty a zasadil se o to, aby v jeho okolí byly vysázeny květiny a několik stromů). Byl to také právě Okrašlovací spolek Vizovice, který jako jediný v duchu někdejších okrašlovacích spolků vyhlásil v roce 2006 soutěž Nejkrásnější okenní truhlík, Nejkrásnější předzahrádka a Nejkrásnější balkón. Bohužel však organizátoři narazili na nevalný zájem občanů.

„*Chceme si každý rok vybírat jedno místo v obci, které okrášlíme,*“ říká místopředseda Okrašlovacího spolku Lednice Jaroslav Martinek. V loňském roce tak jeho členové vybudovali první veřejné dětské hřiště v Lednici a jeho okolí upravili na menší parčík s lavičkami. O tuto lokalitu se rozhodl spolek nadále trvale pečovat. „*Okrášení hodnou*“ lokalitu pro rok 2010 hodlají členové spolku vybrat společně s místními občany. Během března 2010 tedy uspořádali setkání s obyvateli Sídliště Osvobození a čtvrti Komenského. Během výměny názorů a podnětů přímo na místě se nakonec povedlo společně vybrat vhodné místo, kde by měl podle názoru většiny zúčastněných vzniknout „*prostor pro relaxaci, odpočinek, hru i radost všech, kteří zde žijí.*“¹¹⁵ V rámci projektu „*Místo pro celou rodinu*“ se uvažuje například o vybudování odpočinkové zóny s posezením či hřištěm pro nejmenší děti.

¹¹⁵ 1. Setkání s občany k přípravě projektu "Místo pro celou rodinu" na Sídli. Osvobození - 26.3.2010. Dostupné na: <http://www.okraslovacispolek-lednice.eu>

3.2.3.2. Činnost politicko-ideová

Tímto pomocným označením nazývá Mikulka a Klvač budťo ty spolkové aktivity, které měly posilovat české vlastenectví v politických podmínkách Rakouska-Uherska, anebo ty, kterými se po vzniku Československa v roce 1918 spolky podílely na udržování tradic, na nichž nový stát vznikl.¹¹⁶ V dnešní době aktivity tohoto typu přirozeně nabývají i nových podob – v závislosti na změněných společenských, politických a historických souvislostech.

Okrašlovací spolek ve Vizovicích si ihned po svém vzniku v roce 2005 zapsal do seznamu návrhů skutkových aktivit jako jeden z cílů vybudování pamětní desky obětem komunistické zvěle. Tento cíl se členům spolku přes opakované úsilí dosud nepodařilo naplnit, mimo jiné i z důvodů dosud žijících pamětníků.¹¹⁷

Pohnuté dějiny spatříme také v leckterých aktivitách Okrašlovacího spolku ve Znojmě. Ten například podal v březnu 2007 návrh na udělení čestného občanství města Znojma, in memoriam, významnému podnikateli a protifašistickému bojovníkovi Herbertu Felixovi.¹¹⁸ Tento návrh byl v dubnu 2007 zastupitelstvem města Znojma schválen a Švédské delegaci z města Eslöv, kde Herbert Felix po okupaci Československa založil významný potravinářský podnik, byla předána listina o čestném občanství. Kromě toho, že byl Herbert Felix podnikatelem srovnatelným například s Tomášem Baťou, vyzdvihují členové okrašlovacího spolku jako navrhovatelé udělení čestného občanství i ten fakt, že Herberta Felixe vnímají jako „skutečného demokrata a Evropana.“¹¹⁹

S další zcela novou kategorií „evropanství“ se setkáme v případě dosud nejúspěšnější akce členů Okrašlovacího spolku v Ivančicích, jímž bylo vysazení historicky prvního

¹¹⁶ Šlo například o aktivity typu sázení tzv. „Stromů svobody“, budování pomníků obětem války apod. Viz Mikulka, R., Klvač, P.: Okrašlovati a povznášeti..., in: *Vyškovský sborník V.*, s. 107-109.

¹¹⁷ Podrobný popis toho, co se dělo mezi lidmi na Zlínsku v průběhu obou totalitních režimů, podal spisovatel Jaroslav Pospíšil v knihách *Hyeny* a *Hyeny v akci*, vydaných v nakladatelství Lípa ve Vizovicích roku 1996, resp. 2003. Tyto knihy se staly podnětem k myšlence vybudování památníku.

¹¹⁸ Herbert Felix (nar. 1908 ve Znojmě) byl významný česko-německý podnikatel židovského původu, syn podnikatele Friedricha Felixe, majitele octárny a konzervárny Löw & Felix, která kdysi proslavila Znojmo po celé Evropě výrobou okurek s typickou chutí. V roce 1938 opouští Felix slušně prosperující podnik a usazuje se ve Švédsku, kde se záhy nato stává zakladatelem tamního moderního konzervárenství. Později zakládá koncern Felix další pobočky v Rakousku, SRN nebo ve Švýcarsku. Felix se také aktivně zapojil do československého protifašistického odboje (byť jeho mateřským jazykem byla němčina) a jako velitel dělostřelecké baterie se v letech 1944-1945 zúčastnil bojů u Dunkerque. (Zdroj: „Okrašlovací spolek navrhuje čestné občanství pro Herberta Felixe,“ dostupné na <http://old.znojmo.eu/>)

¹¹⁹ Okrašlovací spolek navrhuje čestné občanství pro Herberta Felixe, dostupné na <http://old.znojmo.eu/>

Stromokruhu Evropy. Na levém břehu řeky Jihlavy mezi kopcem Réna a Stříbským mlýnem¹²⁰ byl na konci března 2009 vysázen „stromokruh“ o průměru 48 metrů. Tvoří jej 27 národních stromů zastupujících 27 členských států Evropské unie. „I bez požehnání evropských úředníků tu v době českého předsednictví EU vznikl základ opravdové „eurozóny“, odpočinkového místa pro setkávání otevřených hlav a srdcí,“ komentuje projekt jeho autorka Martina Turečková, které se tento nápad urodil při psaní diplomové práce.¹²¹ Vysazení stromokruhu bylo hlavně investicí do budoucna. Podle členů Okrašlovacího spolku ale může být navštívit toto místo v leccems zajímavé už dnes: „Můžete si tu například ověřit své tipy ohledně národních stromů nebo prohlédnout zvoničku v podobě srdce, jejímiž autory jsou účastníci Kovářské Epopeje ze srpna 2009“ (Martina Turečková).¹²²

I dnes ovšem okrašlovací spolky namnoze udržují ony „tradiční“ politicko-ideové aktivity, jako jsou nejrůznější připomínky prvorepublikových tradic apod. Okrašlovací spolek ve Znojmě se přihlásil k udržování této tradice tím, že k 90. výročí vzniku ČSR vysadil v roce 2008 na Dyjské ulici lípu jako „Strom republiky“. Celá akce navazovala na odhalení pomníku s pamětní deskou ke vzniku republiky, kterou realizovalo Město Znojmo. Obdobně Okrašlovací spolek Veverská Bitýška uspořádal v roce 2000 vzpomínkové setkání ke 150. výročí narození T.G. Masaryka před jeho pomníkem na Masarykově náměstí ve Veverské Bitýšce. Tradici oslav státního svátku 28. října založili zase na podzim roku 2008 členové místního okrašlovacího spolku v Lednici.

3.2.3.3. Činnost zábavní

Z historických pramenů víme, že zvláště v pozdějších letech okrašlovací spolky vyvíjely širší kulturně společenskou činnost, do níž patřilo pořádání hudebních koncertů, výstav, přátelských večírků apod. Některé okrašlovací spolky si daly tento typ činnosti i do názvu jako například o Okrašlovací a zábavní spolek v Bystřici pod Hostýnem.

¹²⁰ Místní obyvatelé tomuto místu říkají Lobpreisova zátoka, oficiální název zní Zolcary.

¹²¹ Práce nesla název „Evropská květinová unie“ a její součástí byla expozice více než padesáti rostlinných druhů Evropy zalitých v čiré syntetické pryskyřici. Putovní roční výstava se dostala nakonec až do Bruselu.

¹²² Kovářská Epopej je název jednoho z tradičních kovářských symposií, které občasně pořádají manželé Zahradnkovi na Stříbském mlýně.

Zábavní činnost je stěžejní aktivitou Luhačovického okrašlovacího spolku Calma. Zájem členů a spolupracujících příznivců tohoto spolku se projevuje stabilně především při společenských a kulturních akcích pořádaných městem Luhačovice, jako je Otevírání pramenů 2002 – 2009, oslavy 70. výročí povýšení Luhačovic na město 2006, Jurkovičovy dny 2007 apod. 20. listopadu 2009 v luhačovickém kině Elektra spolek už po několikáté uspořádal komentovanou módní přehlídku replik historických kostýmů a prádla, které jeho členové sami zhotovují. Celá akce byla součástí dernisáže výstavy Lázeňská módní abeceda, která byla od června do listopadu 2009 k vidění v místním Muzeu luhačovického Zálesí. Účast několika stovek lidí svědčí o oblibě podobných akcí.

Podobné aktivity by chtěli do budoucna rozvinout také členové Okrašlovacího spolku Lednice. Ti se 29. června 2009 podíleli na uspořádání kulturní akce s názvem Rozmarné lázeňské odpoledne, jež byla součástí oslav toho, že Lázně Lednice po dvou letech činnosti získaly od Ministerstva zdravotnictví statut přírodních léčebných lázní, což je klíčovou událostí pro další rozvoj tohoto zařízení. Celý program byl laděn do romantických časů první republiky mimo jiné i dobovými kostýmy. Nápad uspořádat oslavy v tomto duchu se zrodil právě v hlavě místopředsedy místního okrašlovacího spolku Jaroslava Martinka: *„Folklorních akcí je tu přehršel. K lázním se prvorepubliková noblesa hodí více.“*¹²³ Okrašlovací spolek hodlá podobnými aktivitami i do budoucna podporovat snahu vytvořit z Lednice reprezentativní lázeňské městečko. Na rok 2010 připravuje okrašlovací spolek kulturní program pro nadcházející lázeňskou sezónu. Určitou pikantností je, že pod křídly Okrašlovacího spolku Lednice pracuje také sedmičlenný hudební soubor Melody Gentlemen Lednice (dříve Lednická kapela), který na mnohých spolkem pořádaných kulturních akcích vystupuje. Repertoár kapely tvoří, jež tvoří swingové evergreeny 30. a 40. let minulého století, přibližuje kapelník, jímž není nikdo jiný, než místopředseda spolku Jaroslav Martinek: *„Celkově se svým projevem chceme přiblížit populárním prvorepublikovým orchestrům, jako byli Dvorského Melody Makers nebo Melody Boys, i když hrajeme v menším složení (...) Dalo by se říct, že hrajeme melodie z časů našich babiček.“* Spolek jako takový koneckonců v Lednici začínal působit na právě na bázi folklorních aktivit. Jeho členové například obnovili starou tradici místního fašanku, dále zavedli již tradiční štědrovečerní zpívání koled před zámeckou kaplí, slavnost zahájení turistické a plavební sezóny nazvanou Vítání jara v Lednici nebo tradici oslav 28. října.

¹²³ Viz Čížková, L.: Lázně si užily rozmarné odpoledne, v: *MF Dnes*, 29. 6. 2009.

Tradici společného štědrovečerního zpívání zavedli (a jako jednu z mála aktivit udržují dodnes) i členové Okrašlovacího spolku ve Veverské Bitýšce. Tento spolek také mezi lety 2000 – 2001 uspořádal v Kulturním domě několik přednášek spojených s promítáním diapozitivů z cest (*Cestou vikingů a trollů, Za mystikou Anglie a Irska* aj.), které uváděl člen spolku ing. Jan Reimer. K dalším tradičním aktivitám tohoto spolku patřilo například pořádání koncertů v místní Strécovské vinárně.

Zábavní funkci spolku vyzdvihuje také starosta Petr Slezák z Okrašlovacího spolku v Němčičkách. Zde se to týká finanční podpory folklorního souboru Krúžek, jehož je starosta Slezák sám členem: *„Tedka tady vznikl folklorní Krúžek, který má 35 členů, děcka to velice dobře chytlo a nesedí u počítače a chodí dvakrát týdně cvičit. Takže to je podpora tady tohoto Krúžku“* (Petr Slezák).

Je zřejmé, že co nazýváme zábavní činností, se do značné míry překrývá s širšími kulturními nebo společenskými aktivitami zkoumaných spolků. Důraz na kulturní činnost vyzdvihuje Mgr. Michal Konečný z Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí:

„To, co je takovou výkladní skříní toho spolku, tak jsou Dny evropského kulturního dědictví, kdy ten spolek zajišťuje zpřístupnění všech těch památek, které v tom městě jsou, včetně s nějakým tím programem, průvodci v těch jednotlivých památkách, vydávání informačních letáků apod.“

Mimoto místopředseda Konečný přiznává, že bezesporu velmi důležitou proměnnou pro členy jejich okrašlovacího spolku je doopravdy „bavit se“:

„Troufám si říct, že ti lidi se rádi vidí. Že to tam mají rádi. (...) Že v podstatě to čištění toho potoka a tak dál je taková zástupná činnost k tomu spolčování. (...) A pak samozřejmě sociální kontakty... že vlastně když tam chodí kamarádka, tak já tam teda budu chodit taky a že tam prostě je daleko větší legrace než u televize – takže ty schůzky jsou příjemnou záležitostí, kde ty ženy napečou buchty, zalejou si to kafe ... a všichni se na to v podstatě těší, že se uvidíme (...) byť samozřejmě vědomí toho, že za nějakých osmdesát let tam bude šumět lipová alej v těch místech, je velmi povznášející“ (Mgr. Michal Konečný).¹²⁴

I z už připomínané akce vysázení Stromokruhu Evropy členy Okrašlovacího spolku v Ivančicích se nakonec vyvinul „happening“, kterého se zúčastnilo asi sto lidí, většinou mladých rodin s dětmi. Některé z nich si dokonce připravily krátké vstupy a soutěže za jednotlivé státy, včetně ochutnávek pokrmů a nápojů typických pro jednotlivé státy apod.

¹²⁴ Podobně se vyjádřila také současná předsedkyně Lomnického spolku Milada Fialová, když mne osobně zvala na jednu ze spolkových akcí: *„(...) uvidíte, že vše děláme nakonec jen proto, abychom se sešli a pochutnali si na nějakých dobrotách“* (Fialová, M., předsedkyně Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí, osobní korespondence 30. 11. 2009.).

Akce měla v dubnu 2010 úspěšné pokračování v podobě Jarní oslavy 1. narozenin Stromokruhu Evropy. Kromě výsadby stromořadí odstiňující stromokruh od silnice a zavěšování zvonu do zvoničky, která zde byla zbudována v srpnu 2009, byl součástí akce bohatý doprovodný kulturní program, včetně živé muziky, divadelního vystoupení nebo kulinářské soutěže o Nej Okrš frgál (vycházející z loga Okrašlovacího spolku).

Činnosti zábavního typu vyvíjí hojně Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií, kde přirozeně působí fakt, že se jedná o zájmové sdružení. Od počátku se spolek angažoval v aktivitách typu pořádání vernisáží a výstav, doprovázených zpravidla bohatým kulturním programem. Zvláště v posledních letech spolek pořádá tzv. bytové semináře, jejichž smysl je v podpoře široké škály intelektuálních, uměleckých a jiných aktivit, zvláště mladých lidí. Na jaře 2009 spolek nacvičil loutkovou divadelní stínohru na motivy slavné povídky J. Giona *Muž, který sázel stromy*, kterou několikrát reprízoval. Tradiční zábavní aktivitou jsou potom společné výlety do blízkého i vzdálenějšího okolí, zpravidla ovšem spojené s nějakou dobrovolnou prací (například výlet do Moravského Krasu spojený s čištěním turistických stezek od odpadků na jaře 2007, výlet do Dunajovických kopců spojený s pomocí místním pastevcům při odstraňování náletových dřevin na jaře 2008 apod.).

Na výlety se vydávají pravidelně i členové Okrašlovacího spolku ve Znojmě anebo v Lomnici: „*Jednou za rok se seberem a jedem třeba do Jindřichova Hradce nebo do Třeboně podívat se, jak to dělají jiné okrašlovací spolky*“ (Mgr. Michal Konečný). Není bez zajímavosti, že pro rok 2010 mají členové spolku naplánován výlet do Znojma – spojený samozřejmě se setkáním a výměnou zkušeností s místním okrašlovacím spolkem.

3.2.3.4. Činnost ochranná a památkářská

Touto kategorií mají Mikulka a Klvač na mysli ochranu jak kulturních a historických, tak i přírodních památek – v duchu někdejšího tradičního pojmání ochrany památek. Z hlediska dnešního chápání už tato kategorie není zcela adekvátní a spousta takto definovaných aktivit, zvláště těch, které se týkají ochrany přírody, by se překrývaly s kategorií pátou, tedy environmentálně motivovanými aktivitami, jak je uvedu v kapitole 3.2.4. Činnost, o níž budu pojednávat v této kapitole, budu tedy chápat jako ochrannou činnost ve smyslu ochrany a péče o kulturní a historické památky.

Ocitujme na tomto místě ještě jednou shrnutí hlavního poslání Okrašlovacího spolku v Bučovicích od jeho předsedy Michala Crháka:

„Hlavní náplň naší práce je v urbanistické ochraně města. To znamená, že se snažíme ještě ve spolupráci s Nesehnutím a dalšími bránit dalším demolicím různých částí města, které prostě jsou součástí toho města už dost dlouhou dobu na to, aby byly považovány za určitý historicky kompaktní celek.“

Tyto cíle si zmíněný spolek vytkl i do svých stanov, kde se uvádí, že cíli sdružení je mimo jiné podílet se na opravách a péči o památky a významné stavby města anebo bránit nevhodným urbanistickým zásahům do vzhledu města.¹²⁵

Již z uvedené výpovědi Michala Crháka je patrné, že nelze říci, že by činnost Bučovického spolku měla typicky památkářský charakter ve smyslu pozitivní péče o historické památky města. Daleko spíše jde o formy protestu proti demolicím zcela určitých historických domů. O prvním takovém protestu, jímž byla nakonec úspěšná záchrana dvou historických domů z konce 19. století na ulici Slavkovské, které měly ustoupit stavbě nákupního střediska Lidl, už byla řeč v kapitole 3.2.1. Obě stavby se spolku nakonec podařilo vyhlásit státem chráněnými kulturními památkami.

Tuto „bitvu“ obrazně řečeno spolek vyhrál, samotná „válka“ nicméně neskončila. Diskont Lidl¹²⁶ se koncem roku 2008 znovu pokusil dostat do Bučovic a opět se kvůli tomu dostal do sporu s místním Okrašlovacím spolkem: *„Ne že bychom konkrétně proti nim něco měli, ať si v Bučovicích klidně stojí, ale vybírají si špatná místa,“* vyjadřuje se ke kauze Michal Crhák. Tentokrát se vedl spor o historickou budovu bučovické sýpky z 20. let minulého století, jež stála na ulici Nádražní asi 800 metrů od Bučovického zámku. Kvůli plánované stavbě Lidlu vydala bučovická radnice povolení ji zbourat. Hlavní protiargumenty spolku byly v zásadě „estetického“ charakteru, přičemž důraz a ohled byl kladen na ojedinělou historickou budovu Bučovického zámku a jeho okolí.¹²⁷ Členové spolku argumentovali, že

¹²⁵ Stanovy Okrašlovacího spolku v Bučovicích.

¹²⁶ Byl jsem místními poučen, že zvláště při komunikaci s bučovickými radními, prosazujícími stavbu Lidlu, je dehonestující hovořit o Lidlu jako o „supermarketu“, radní hovoří zásadně o stavbě „diskontu Lidl“.

¹²⁷ Bučovický zámek by mohl být kapitolou sám pro sebe. Pro neznalého příchozího dechberoucí kulturní památka se už léta potýká s vážnými problémy se spodní vodou. Jeho sklepní prostory jsou v současnosti kompletně zatopeny a zvýšená vlhkost ohrožuje také vzácné fresky ve vyšších patrech zámku, které tak musí být náročným způsobem uměle odvětrávány. Snem M. Crháka jako historika a předsedy okrašlovacího spolku je obnovit historický vodní příkop okolo zámku, který kromě toho, že by byl ve zdejších geografických podmínkách unikátní, by zároveň plnil svou původní funkci, kvůli které byl kdysi vybudován – odvodňovat silně zamokřené

demolicí budovy sýpky se odkryje pohled od zámku na bučovickou průmyslovou zónu. Navíc postavením stavby tohoto určení (včetně patřičně velkého parkoviště) dojde zcela určitě k nárůstu intenzity dopravy na ulici Nádražní v těsné blízkosti zámku. Tyto skutečnosti podle členů okrašlovacího spolku nevratně uškodí i samotnému zámku. Členové spolku jsou přesvědčení o tom, že kolem památky má být klidová zóna. *„Znamená to další krok k systematické devastaci okolí bučovického zámku, jako byla třeba výstavba autobusového nádraží, zbourání ohradní zdi kolem zámku nebo přestavba sokolovny,“* shrnuje své pocity Michal Crhák.¹²⁸ Že okrašlovací spolek nebyl vyloženě proti řetězci Lidl, ale šlo mu zvláště o záchranu historického domu, se promítlo do jejich posledního návrhu zřídit diskont Lidl přímo v budově bývalé sýpky: *„Nejenže tam pro to byly adekvátní prostory – jednalo se opravdu o velkou budovu – ale byl by to zároveň architektonicky zajímavý projekt“* (Michal Crhák). Tento nápad ale nikdo další ze zástupců podniku ani města nesdílel, a tak došlo na jaře roku 2009 k demolicí budovy. Na jejím místě se postupně staví nová budova Lidl.¹²⁹

Dalším historickým objektem, kterému věnuje Bučovický okrašlovací spolek v poslední době zvýšenou pozornost, je tzv. Druckerova vila. Tuto vilu významného místního židovského průmyslníka a majitele továrny na dřevěný nábytek Davida Druckera, se spolek snaží opakovaně prohlásit za kulturní památku. Vila, která pochází z první poloviny 90. let 19. století, je podle některých výjimečná tím, že *„je jedním z mála dokladů obytné architektury 19. století z období před nástupem secese.“*¹³⁰ Národní památkový ústav ale koncem roku 2009 žádost Okrašlovacího spolku podruhé zamítl. Dle oficiálních sdělovacích prostředků je důvodem nedostatečná zachovalost a zchátralost celé stavby, jež má za následek, že *„objekt už nemá žádnou památkovou hodnotu.“*¹³¹ V pozadí celé kauzy je nicméně fakt, celý areál bývalých závodů UP Bučovice, kde se vila nachází, skoupila realitní a investiční společnost Nafea, která má s areálem „velké plány“ – zatím ideální se zástupcům této společnosti jeví

podloží zámku. Michal Crhák si je ovšem vědom toho, že při současném politickém klimatu a urbanistických trendech v obci zůstává jeho návrh na řešení problému se spodní vodou čirou utopií.

¹²⁸ Sklenář, M.: Lidl dostal v Bučovicích zelenou, v: *Vyškovský deník*, 22.6.2009, dostupné na:

http://vyškovsky.denik.cz/zpravy_region/lidl-dostal-v-bucovicich-zelenou20090622.html

¹²⁹ Není od věci dodat, že hned v těsném sousedství vznikajícího diskontu Lidl už jeden supermarket stojí, a to Penny Market. V těsné blízkosti zámku budou tedy už záhy stát supermarkety dva.

¹³⁰ Ředitel Bučovického muzea Jiří Setinský v článku R. Jaruškové: Druckerova vila: Památka, nebo bezcenný dům?, v: *Vyškovský deník*, 3.1.2010, dostupné na http://vyškovsky.denik.cz/zpravy_region/druckerova-vila-pamatka-nebo-bezcenny-dum20091231.html

¹³¹ Zdeněk Vácha, NPÚ Brno, tamtéž.

výstavba dalšího nákupního centra s dostatečnou kapacitou parkovacích míst, která má být přímo napojená na další kontroverzní projekt stavby bučovické přeložky.¹³²

Není bez zajímavosti, že proti Lidlu se postavil také Okrašlovací spolek ve Znojmě. Ten se během srpna až října 2007 účastnil územního řízení o záměru umístění prodejny potravin Lidl na Přímětické ulici ve Znojmě. Přes nesouhlas okrašlovacího spolku a již vypracovaný a odeslaný návrh na památkovou ochranu domu s dvěma věžičkami (součást bývalého cyklistického velodromu z 19.století) došlo dne 5. 11. 2007 k jeho demolici. *„Tento krok odboru výstavby a její vedoucí Bc.Neulingerové považujeme za jeden z nejhorších novodobých zásahů do struktury našeho města s bezohlednou likvidací ojedinělé stavební památky.“*¹³³

Bučovický okrašlovací spolek ovšem vyvíjí také pozitivní ochrannářskou činnost, byť zůstává trochu v pozadí mediálně zajímavější činnosti opoziční. Na jiném místě jsem již hovořil o tom, že během roku 2009 se spolek dohodl s představiteli Židovské obce Brno na plánu dlouhodobé péče o židovský hřbitov v Bučovicích, významnou místní židovskou památku neznámého stáří, na níž se nacházejí náhrobky až z 18. století. Okrašlovací spolek zprostředkoval dotace na obnovu zeleně v areálu hřbitova a v nejbližších letech se chce podílet na rekonstrukci celkové. Drobné práce jako bylo čištění a oprava rýn na budově márnice proběhly již na podzim 2009.

Výrazný zájem na péči o historické památky města jeví také Okrašlovací spolek v Lomnici (organizace Dnů evropského kulturního dědictví, prohlášení hrobky Serényiů a kříže na hřbitově kulturní památkou) nebo Veverské Bitýšce (obnova cholerového hřbitova). Je také trvalou položkou v aktivitách Okrašlovacího spolku ve Znojmě.¹³⁴ I zde se neřídka jedná o protesty proti nevhodným urbanistickým zásahům do celkové struktury a vzhledu města. Mediální pozornost vzbudila zvláště kauza Loucký klášter, konkrétně rozhodnutí Města Znojmo vybudovat v památkově chráněném areálu kláštera městskou plovárnu. Členové spolku opakovaně protestovali proti těmto nevratným urbanistickým zásahům do vzácného klášterního areálu:

„Nepomohl ani kritický publicistický pořad "Klášter" ve veřejnoprávní televizi, ani intervence u ministra kultury, ministra financí a dalších odborných institucí. Nejprve v

¹³² Srov. <http://www.demistar.cz/nafea/nemovitosti/> - o plánované přeložce se zde hovoří (záměrně?) mylně jako o obchvatu.

¹³³ Výroční zpráva Okrašlovacího spolku ve Znojmě za rok 2007, dostupná na <http://okraspol.sweb.cz>

¹³⁴ Zde přicházejí hlavní podněty zvláště od jednoho ze zakladatelů a současného místopředsedy okrašlovacího spolku PhDr. Jana Kozdase, pracovníka Odboru památkové péče Národního památkového ústavu Brno.

březnu 2003 padla barokní, památkově chráněná ohradní zeď areálu, a pak už radnici nestálo nic v cestě. Po dobudování a zahájení provozu plovárny se však dle Rozsudku Krajského soudu v Brně ukázalo, že úředníci při schvalování výstavby plovárny pochybili. Stavební povolení bylo zrušeno, plovárna je proto nyní „černou“ stavbou. Kdo tedy vlastně „zvítězil“?¹³⁵

3.2.4. Environmentálně motivované aktivity

Na rozdíl od předchozí spíše popisné kapitoly se v této kapitole opět nevyhneme subjektivnímu hodnocení samotnými respondenty. Připomínám, že pojem „environmentální“ zde chápu v duchu výše uvedené definice J. Kellera, kdy nám ale nepůjde přímo o sociální aktéry, ale zaměříme se na jejich činnost, jež „je motivována obavami z důsledků poškozování přírody a životního prostředí lidskými aktivitami.“¹³⁶ Je však třeba připustit, že některé aktivity uvedené v předchozí kapitole 3.2.3.4. Činnost ochranná a památkářská se bude s environmentálně motivovanými aktivitami dle uvedené Kellerovy definice překrývat.

„Nejenže se zbořením bývalé bučovické sýpky kvůli stavbě Lidlu odkryje pohled na průmyslovou zónu, navíc ještě supermarket bude hyzdit okolí tamního zámku. S těmito argumenty vyrazili nedávno do boje proti výstavbě prodejny v Nádražní ulici členové Okrašlovacího spolku v Bučovicích,“ napsal 10. 2. 2009 Vyškovský deník.¹³⁷

Environmentální motivy lze v aktivitách Okrašlovacího spolku v Bučovicích bezesporu dobře rozpoznat: *„Objekt má stát v centrální obytné ploše, kde jsou nepřipustné velké monofunkční komplexy a areály. Na daném pozemku je navíc stanovená změna využití na místo pro bydlení. A v nivě Litavy nemají stavby typu supermarketů stát vůbec,“* stojí v odvolání Okrašlovacího spolku v Bučovicích proti rozhodnutí o stavbě Lidlu.¹³⁸

Ale snad nejpalčivější téma v Bučovicích, k němuž se Okrašlovací spolek v Bučovicích v poslední době vyjadřoval, je plánovaná a městským zastupitelstvem podporovaná přeložka silnice I/50. Ta v současnosti vede středem města, kde negativně ovlivňuje kvalitu života zvláště obyvatel žijících v ulici Slavkovská. Na negativní dopady plánované přeložky a určité nezákonné postupy Města Bučovice ohledně přeložky v Bučovicích soustavně upozorňuje

¹³⁵ Černošek, L.: Obnovený Okrašlovací spolek ve Znojmě 1992 – současnost, dostupné na: <http://okraspol.sweb.cz>

¹³⁶ Keller, J.: *Sociologie a ekologie*, Praha : Sociologické nakladatelství, 1997, s. 12.

¹³⁷ Hašková, M.: Kauza Lidl v Bučovicích: Odvolání tamního spolku odhalilo další proti, v: *Vyškovský deník*, 10.2.2009, dostupné na: http://vyskovsky.denik.cz/zpravy_region/tamniho-spolku-odhalilo-dalsi-proti20090210.html

¹³⁸ Tamtéž.

občanské sdružení TOP Bučovice.¹³⁹ Toto sdružení uspořádalo na podzim 2009 právě ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem v Bučovicích dvě vycházky pro veřejnost, které měly místní občany seznámit s dopady plánované stavby přeložky. Prvá vedla po trase možného obchvatu, který obě občanská sdružení považují za jediné skutečné řešení problému s dopravou v Bučovicích a nikoli za pouhé „*přeložení problému do jiné části města*“ (Michal Crhák). Druhá procházka pak vedla po trase plánované přeložky. Na obou vycházkách hovořil také předseda Okrašlovacího spolku Bučovice Michal Crhák. Ve svých projevech kladl důraz na určitou urbanistickou koncepci města, zvláště v okolí zámecké budovy.¹⁴⁰ Upozornil, že vybudováním přeložky dojde ke vzniku nové dominanty,¹⁴¹ která se negativním způsobem projeví na vnímání dosavadní kulturní dominanty Bučovic (zámku) – tím dojde i ke znehodnocení zámecké zahrady jako klidové zóny. Jako člověk, který je dobře obeznámen se současným neuspokojivým stavem zámeckého podzemí, zdůraznil také vliv na řeku Litavu. Kvůli plánované stavbě by došlo k přemístění části toku řeky Litavy – a to do ještě větší blízkosti zámku, než v jaké se nachází dnes. Toto členové Okrašlovacího spolku zásadně odmítají: „*Kromě toho, že dojde k destrukci místní říční nivy, celého toho záplavového území, které se rozprostírá nedaleko zámku, které je tady jedinečné, bude navíc vážně ohrožen i zámek samotný, který už dneska nezvládá řešit problémy se spodní vodou*“ (Michal Crhák).

Ryze environmentální pohnutky hrály roli také při vzniku Okrašlovacího spolku v Ivančicích. Jedním z hlavních cílů tohoto spolku do budoucna je totiž zabránit další těžbě bentonitu v oblasti přírodního amfiteátru na Réně.¹⁴² Jak už bylo řečeno, mezi ivančickými

¹³⁹ Viz www stránky občanského sdružení TOP Bučovice dostupné na: <http://www.bucovice.freepage.cz/>

¹⁴⁰ Zástupci sdružení TOP Bučovice kladli důraz na fakt, že plánovaná trasa přeložky má vést v bezprostřední blízkosti značného počtu domů, což bude mít za následek negativní vlivy na životní prostředí i zdraví obyvatel, kteří v nich žijí. Na základě těchto a dalších argumentů se snaží přinutit město, aby alespoň nechalo vypracovat územní studii pro obchvat města jakožto možného řešení dopravní situace v Bučovicích a provedlo srovnání se studií uvažované přeložky. Tento návrh byl na jednání zastupitelstva Bučovic 3. února 2010 zamítnut. Požadavek vzniku studie k obchvatu Bučovic podpořili jen dva z jedenácti zastupitelů, přičemž jedním z nich byl Michal Crhák. Zdroj: Zastupitelé zamítli studii k obchvatu Bučovic, Vyškovský deník, dostupné na:

http://vyšovský.denik.cz/zpravy_region/zastupitele-zamitli-studii-k-obchvatu-bucovic.html

¹⁴¹ Silnice má být vytvořena na místy až 7 metrů vysokém náspu, bude ji převyšovat vysoká protihluková stěna a plánované osvětlení, což by mělo bezpochyby už na první pohled výrazný dopad na okolní krajinu.

¹⁴² Bentonit je reziduální, nepřemístěná jílovitá hornina charakteristická mohutnou sorpční schopností, vysokou hodnotou výměny kationtů, vnitřní bobtnavostí a plastičností. Nositeli těchto vlastností jsou jílové minerály, zvláště montmorillonit, méně beidelit. Chemické a minerální složení horniny je ale proměnlivé a závislé na vzniku ložiska. Využití bentonitu je díky jeho specifickým vlastnostem mnohostranné – nejčastěji jako pojivo ve slévárenství, těsnicí materiál ve stavebnictví, sorbent při čištění odpadních vod, zahušťovadlo při výrobě nátěrových hmot, plastifikátor keramických hmot, ale užívá se i v zemědělství, farmaceutice, potravinářství či výrobě nápojů (mj. při čerání vín, moštů a stabilizaci piva) nebo zvláště poslední dobou jako sorbent zvířecích exkrementů v domácím chovatelství (tzv. kočkolit). Zdroj: Centrum experimentální geotechniky, dostupné na

obyvateli je pojem okrašlovací spolek známý a oslavovaný vybudováním jedinečného vycházkového místa – lesoparku na Réně. Jak ovšem tato „chlouba“ Ivančic působí dnes na nově příchozího, popisuje živě zakladatelka obnoveného spolku Martina Turečková:

„Já když jsem se sem před dvěma roky přistěhovala, tak jsem vůbec nechápala, jak ty Ivančáci na jedné straně Réna Réna... Ale když jsem tam šla přes půl zplundrovaný přístup, dál hromady sutě a něco něco, a dál vlastně taky nic, tak jsem si říkala, kde je sláva té Rény? No a až pak mně říkali, že tady byl krásný park a elipsovitý záhonky a vzácný dřeviny a květiny a nahoře amfiteátr, kde probíhaly divadla, ochotnické soubory a tak, no ale teď prostě s tou těžbou bentonitu, to je... to je taková temná stránka Ivančic, že o tom jako moc lidí pořádně neví nebo co. Nebo těžební práva, jak to vlastně dneska je a za kolik se prodávají a jestli si to město drží nebo nedrží, jestli se bude v té těžbě pokračovat... Ale spousta lidí pořád tady inklinuje k tomu místu, jako takový jediný pěkný vycházkový místo...“ (Martina Turečková).

Pravdou je, že obyvatelé Ivančic mají plné právo být s těžbou bentonitu (a možností další těžby) znepokojeni. S těžbou této suroviny na Réně se začalo roku 1992, kdy město uzavřelo původní smlouvu s těžební společností Bentonit Moravia s.r.o. Tato společnost však těžbu nedokončila, poměrně brzy skončila konkurzem a městu po nedokončené těžební činnosti zbyla jen zdevastovaná část Rény. Nástupnická těžební společnost s těžbou ani nezačala a prodala v roce 1998 svá práva opět jiné firmě. Od té doby až dodnes není situace okolo těžby uspokojivě vyřešena. Současná těžební společnost Bentex Bohemia s.r.o. usiluje jednak o uzavření nájemní smlouvy s městem, současně ale i o omezení vlastnických práv města po dobu několika let, kdy by měla trvat těžba, sanace a rekultivace pozemků. To ale město po špatných zkušenostech z minula nechce dopustit a trvá na „dohodě o materiální záruce budoucích nároků města pro případ eventuálního podnikatelského neúspěchu firmy“ (zvláště se jedná o pokrytí případných škod na majetku města, včetně nákladů na rekultivaci). To však zase kategoricky odmítá firma Bentex.¹⁴³ Vedení města je rozděleno na dvě části – jedna část zastupitelů tvrdí, že smlouva, kterou jim tentokrát těžební společnost nabízí, ještě nikdy nebyla tak výhodná a představuje pro město značný ekonomický profit. Druhá část si uvědomuje, že těžba na Réně je emotivní záležitost, poukazují na nevyjasněnost vlastnických vztahů či vztahů k zahrádkáři a hlasují proti.¹⁴⁴

<http://ceg.fsv.cvut.cz/vyzkum/bentonit> a Česká geologická služba – Geofond, dostupné na http://www.geofond.cz/dokumenty/nersur_rocenky/rocenkanerudy99/html/bentonit.html

¹⁴³ Zdroj i citace: Oficiální informační portál města Ivančice, dostupný na <http://www.ivancice.cz>

¹⁴⁴ Zdroj: Ivančice skloňují problém zvaný „bentonit“. Těžba by městu dala bohatství. (iDNES.cz; 21. března 2009), dostupný na http://zpravy.idnes.cz/ivancice-sklonuji-problem-zvany-bentonit-tezba-by-mestu-dala-bohatstvi-1nu-/brno.asp?c=A090316_1157139_brno_dmk

„...to je hlavně tak nějak nestandardně ta smlouva, že to není tak, že teď to vytěžíme, odjedeme, hotovo. Oni tam vlastně můžou chvilku těžit, pak zase prostě odjedou, takže to může být takhle vlastně nevytěžený ten lom několik let nebo desítek let a to tu nikdo nechce,“ shrnuje vlastními slovy hlavní výhradu Okrašlovacího spolku Irena Zahradníková.

Z těchto důvodů je snahou okrašlovacího spolku zabránit tomu, aby se vůbec *začalo těžit*. Proto se Okrašlovací spolek Ivančice rozhodl podat na město návrh vzít si nejdříve pod patronát chátrající přírodní amfiteátr na Réně, který se nachází v bezprostřední blízkosti těžebních prostor:

„Dostali jsme echo od jednoho místostarosty, že když by vzniklo nějaký sdružení, který by se o to jako zaštitilo, tak že mu by se pak líp jednalo, aby se fakt s tou těžbou už jako přestalo a aby se to vrátilo do původního místa. ... Aby to byla klidová zóna, kam by lidi chodili“ (Irena Zahradníková).

Druhou environmentálně motivovanou vizí Okrašlovacího spolku v Ivančicích je zbudování cyklostezky na trase Dolní Kounice – Ivančice: *„Cyklostezku, aby to mohlo být i pro bruslaře a pro mámy s kočárama. Protože dostat se dneska z Kounic do Ivančic kolem je fakt o život. Tady je strašně úzká cesta kolem té řeky a jezdí tady normálně i kamiony a je to strašně nepříjemný, to vím...“* (Martina Turečková).

Již název Okrašlovacího spolku Katedry environmentálních studií napovídá, že bychom v jeho aktivitách mohli nalézt environmentálně motivované činnosti. Spolek už dvakrát finančně podpořil kampaň ČSOP Místo pro přírodu tím, že finančně přispěl na výkup lesního porostu Ščůrnica v Bílých Karpatech. Environmentálně motivované aktivity nalezneme také v mnoha činnostech Okrašlovacího spolku ve Znojmě (např. trvalá snaha zabránit průtahu dopravy středem města apod.).

4. ZÁVĚR

V knize *Individualizovaná společnost*¹⁴⁵ popisuje sociolog Zygmunt Bauman Aristotelův model demokratické společnosti (demokracie), která se odehrává jakoby mezi dvěma póly nebo prostory – na jedné straně *oikos* jakožto známý, soukromý prostor, v němž se odehrávají naše každodenní interakce s lidmi, které vesměs známe, a kde jsme tedy spolutvůrci společného soužití – a na druhé straně *ecclesia*, vzdálená oblast, kterou osobně zřídka navštívíme, kde se však rozhoduje o veřejných věcech, které mají dopad na každého z nás. Mezi nimi ale postuloval ještě třetí oblast – *agoru* – která se jakoby rozprostírá mezi nimi, není ani ryze soukromá, ani zcela veřejná, nýbrž právě zde se setkává „veřejné“ se „soukromým“.¹⁴⁶ „*Agora je domovská půda demokracie.*“ Právě zde se pracuje na překládání mezi *oikos* a *ecclesia* – a demokracie je právě uměním tohoto neustálého překladu mezi veřejným a soukromým¹⁴⁷

(Post)moderní sociologové však hovoří o stále pustším veřejném prostoru, který postrádá veřejná témata.¹⁴⁸ Lidé přestali chodit na *agoru*, aby překládali své soukromé problémy do veřejných témat. Považují to většinou za ztrátu času a energie.¹⁴⁹ A tak již necítí ani představitelé *ecclesia* potřebu navštěvovat *agoru*, aby lidem něco vysvětlili. Moc se tak vzdálila někam velmi nebezpečně daleko od skutečné politiky.¹⁵⁰ Podle Baumana je to zamotaný kruh, neboť vzdálení se moci posiluje praktickou nemohoucnost veřejných institucí, což zase snižuje zájem lidí o veřejné problémy vůbec, a stejně tak vůli či snahu překládat své osobní problémy do veřejných témat.¹⁵¹ Je tudíž třeba znovu zalidnit *agoru* v tom smyslu, že je třeba kultivovat umění překladu mezi *oikos* a *ecclesia*.

Troufám si tvrdit, že okrašlovací spolky ve svém důrazu na „věci veřejné či obecné“ by mohly v tomto procesu hrát významnou roli. Vezmeme-li v úvahu, že do veřejného diskurzu vstoupilo téma „problému prostředí“, jež spočívá v obecném uznání, že prostředí je

¹⁴⁵ Bauman, Z.: *Individualizovaná společnost*, Praha: Mladá Fronta, 2004, s. 234 – 239.

¹⁴⁶ To je onen „třetí rozměr demokracie“ jak nazvali svůj sborník Nekvapil, V. a kol., viz Nekvapil, V. (ed.): *Impuls pro občanskou společnost – eseje o třetím rozměru demokracie* (2003)

¹⁴⁷ „Četností výprav na agoru, množstvím návštěvníků a délkou jejich pobytu se měří puls demokracie.“ Bauman, Z.: *Individualizovaná společnost*, s. 234.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 130.

¹⁴⁹ Tamtéž, 238.

¹⁵⁰ Tamtéž, 236.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, 239.

považováno za problém a to závažný,¹⁵² pak mohou být okrašlovací spolky se svým důrazem na kultivaci veřejného prostoru důležitým činitelem tohoto diskurzu. Starost o kultivaci veřejného prostoru totiž, jak říká Pehe, neznamená jen starost o svobodu slova a demokracii, ale je jí také „péče o tvář naší země, o vnější českou krajinu.“¹⁵³ Souvislost mezi zdevastovanou krajinou a zdevastovanou společností – jako dědictvím dvou po sobě následujících totalitních režimů české občanské společnosti – spatřují ostatně také další autoři.¹⁵⁴

Na tomto místě je ovšem třeba zdůraznit, že ne všichni badatelé považují stav občanské společnosti v České republice za tak kritický, jak by se z výše uvedeného možná mohlo zdát. Různé svépomocné, dobrovolnické a veřejně prospěšné aktivity byly součástí naší kultury odedávna.¹⁵⁵ „Možná je načase zbořit mýty o pasivitě a malé angažovanosti občanů,“ říkají dokonce autoři některých studií.¹⁵⁶ Česká občanská společnost je podle těchto autorů aktivní a velmi různorodá, byť se potýká s mnohými problémy a slabými stránkami.¹⁵⁷

Z environmentálního hlediska je zajímavé, jak velkou úlohu hraje v české občanské společnosti ochrana životního prostředí jako hodnota. Spolu s hodnotami jako je solidarita a pomoc sociálně slabým vyniká dle dotazníkových šetření jako jedna z nejdůležitějších a celkově lze říci, že organizace v oblasti životního prostředí patří v české občanské společnosti k neaktivnějším.¹⁵⁸

Ona diskrepance je podle mého názoru v tom, že angažovanost v ochraně životního prostředí nemusí nutně rezonovat s příslušnými občanskými aktivitami na místní úrovni. Další úskalí je v tom, jak široce občanskou společnost budeme pojímat. Říkají-li výsledky některých studií, že polovina českých občanů se aktivně angažuje v občanské společnosti,¹⁵⁹ je třeba si uvědomit, že k nestátním neziskovým organizacím (jako převládajícím formám organizace občanské společnosti, s nimiž tyto výzkumy operují) patří i valná většina fotbalových klubů, hasičských sborů, mysliveckých společností, církví, odborových organizací

¹⁵² L. Musil, *Těžba uhlí, problém prostředí, modernita*, Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 24 n.

¹⁵³ Hubálek, S.: Nesplněné úkoly občanské společnosti, v: Nekvapil, V. (ed.): *Impuls pro občanskou společnost*, s. 31.

¹⁵⁴ Viz Müller, K.: *Češi a občanská společnost*, s. 189.

¹⁵⁵ Dohnalová, M.: *Antropologie občanské společnosti*, s. 54.

¹⁵⁶ Vajdová, T.: *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*, s. 11.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 67-69.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 56.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 11.

atd.¹⁶⁰ Je na místě se ptát, jak členství v těchto organizacích napomáhá rozvoji aktivního občanství¹⁶¹ a důležitých hodnot, které k němu patří, jako je důvěryhodnost, zájem a ochota pomáhat apod.

Právě nízká míra důvěry (mezi lidmi i vůči institucím)¹⁶² představuje podle mnohých autorů jednu z hlavních překážek rozvoje skutečně fungující občanské společnosti. Podle Müllera tento tristní stav vyplývá z toho, že *„česká společnost byla vystavena spalujícímu žáru svobody, plná nedůvěry a s malým sebevědomím a (...) od nedostatku vlastní sebedůvěry a sebeúcty je jen krůček k nedůvěře a neúctě k ostatním a jinému.“*¹⁶³ Občané nevěří, že by mohli nějak ovlivňovat státní orgány, ba často ani dění v obci, v níž žijí. Müller však na jiném místě neváhá citovat Karla Čapka, aby doložil, že to, co nazývá „politickou kulturou podřízenosti“, provází českou společnost již velmi dlouho: *„(...) nechť ministerstvo veřejných prací neprodleně odstraní suchou větev, která překáží na erární silnici mezi Vysokým Mýtem a Domažlicemi. Odkopnout řečenou větev do příkopu, to by byl osobní politický čin, jenž se přičí našemu zažranému etatismu.“*¹⁶⁴ A Čapek pokračuje: *„A přece každá povinnost, o kterou státu ulehčíme, je politický pokrok; vzestup demokracie je myslitelný jen ve formě občanské autonomie.“*¹⁶⁵

Byť je role státu v procesu překonání krize důvěry klíčová, občanská společnost musí podle Müllera vzniknout „zdola“, musí ji vytvořit občané sami, nikoli vláda.¹⁶⁶ Klíčem k úspěchu tohoto procesu je pak (kromě nezbytných institucionálních předpokladů) podle něj klíč osobního příkladu: *„Stačí, když budeme lidi okolo sebe slovy i činy přesvědčovat o tom, že nám mohou věřit a zkusíme jim věřit také.“*¹⁶⁷

Ptejme se nyní, jakou roli by okrašlovací spolky dnes mohly sehrát na poli péče o přírodu nebo životní prostředí.¹⁶⁸ Vzhledem k tomu, že právě spolková činnost byla jedním ze zdrojů vzniku ochrany přírody u nás,¹⁶⁹ je zcela na místě se takto ptát.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 22.

¹⁶¹ Aktivního občana zde chápu jako jedince, který nesleduje především svůj osobní prospěch, ale který *„usiluje o své blaho skrze blaho obce“* (Pehe, J.: Občanská společnost v soudobé diskuzi, v: Nekvapil, V.: *Impuls pro občanskou společnost*, s. 34 a 46.

¹⁶² Ta je ovšem typická pro všechny tzv. postkomunistické země. (Viz Müller 2002, Vajdová 2005 a další.)

¹⁶³ Müller, K.: *Češi a občanská společnost*, s. 201.

¹⁶⁴ Müller, K.: *Češi a občanská společnost*, s. 188.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 207.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 220.

¹⁶⁸ Chápejme zde pojem „životní prostředí“ v duchu Dohnalové a Maliny jako *„soubor všech vnějších podmínek (přírodních i společenských), které obklopují jedince, poskytují mu podmínky k životu, jsou jím ovlivňovány a*

Bylo již řečeno, že ochrana životního prostředí je v české občanské společnosti dlouhodobě významná hodnota. V tomto směru u nás působí nemalé množství organizací, jak člensky velmi početné (ČSOP), tak organizace člensky méně významné, ale mediálně velmi viditelné a v ochraně životního prostředí velmi aktivní (Hnutí DUHA, Arnika, Greenpeace atd.). Dále je zde celá řada zavedených organizací, zabývajících se ekologickou výchovou a osvětou. Neformální linii ochrany přírody lze spatřovat také v náplni aktivit typu zálesáctví nebo trampování, které má v ČR dlouhou tradici.¹⁷⁰

Co mohou do této poměrně bohaté rodiny organizací a zájmových sdružení, do jejichž náplně patří ochrana přírody a životního prostředí, přinést okrašlovací spolky? Spolu se Zajoncovou si myslím, že by to mohl být onen environmentálně příznivý princip *znovuobjevení blízkého*, o kterém mluví Librová.¹⁷¹ Ten je vázaný na dobrou znalost místa, ochotu zkoumat blízké okolí a všímat si nesamozřejmosti obvykle míjených míst.¹⁷² V podobném duchu hovoří mnozí protagonisté okrašlovacích spolků. Například předseda Okrašlovacího a zábavního spolku v Bystřici pod Hostýnem Jakub Koníček říká:

„My tady máme nádherný památky, a prostředí, který není o nic horší, než ve Švýcarsku, když to tak řeknu, a to povědomí třeba takový tady úplně není. (...) Tím, že mám trochu odstup, tak si to můžu podle mě líp uvědomit, než přímo ti obyvatelé, co tam bydlí, pro ně je to samozřejmý – a zas tak samozřejmý to samozřejmě není“ (Jakub Koníček).

Z citované výpovědi možná také porozumíme tomu, proč většina zakladatelů současných okrašlovacích spolků nejsou místními rodáky, ale přistěhovalci:

„Jo lidi si na to dobrý v uvozovkách zvyknou (...) to všechno berou jako samozřejmost a přestanou to vnímat. A to třeba si myslím, že ten nedostatek takového nějakého nadšení... tím bych to chtěl jako povzbudit, jo, že oni jsou takový utáplí (...) Tak to je cíl spíš tady na tomto tam pracovat“ (Jakub Koníček).

Také Michal Konečný z Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí svou filozofii, s níž okrašlovací spolek zakládal, označuje jako „regionální patriotismus“.¹⁷³ Kromě onoho

samy na něj působí (například zkaženou půdou, vodou, ovzduším, ozónovou dírou).“ Dohnalová, M., Malina, J.: *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM, 2006, s. 738.

¹⁶⁹ Librová, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1987, s. 60.

¹⁷⁰ Vajdová, T.: *Česká občanská společnost 2004*, s. 56.

¹⁷¹ Zajoncová, D.: Kulturně historické dědictví v péči místních komunit, v: Foltýn, D. a kol. (eds.): *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*. Praha: Katedra dějin a didaktiky dějepisu PedF UK v Praze, 2008, s. 255; resp. Librová, H.: *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Brno: Veronica, s. 75.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Konečný, M., místopředseda Okrašlovacího spolku pro Lomnici a okolí, ústní sdělení 26. 10. 2009.

geografického sebeomezení, které Librova neváhá nazvat ekologickým luxusem,¹⁷⁴ je jistě významné to, že okrašlovací spolky mají potenciál vytvořit v obci silné místní společenství, které se stará o místo, v němž žije. Jak říká například Blažek, místní společenství je základem zdravého venkova.¹⁷⁵ V podobném duchu hovoří také místopředseda Okrašlovacího spolku Lednice Jaroslav Martinek:

„(...) a musím říct, že po tom roce naší činnosti se to začíná projevovat, že toto byla správná cesta. Vidíme, že lidi, kteří se tady dřív téměř nenáviděli, protože ten byl lidovec a ten byl socan a já nevím co, tak najednou když jde o věc, která je nad tou politikou – udělat děckám hřiště, které tady nebylo – tak najednou padají zábrany, padají nějaké politické předsudky a jdou a pomůžou finančně nebo vlastní prací a o to jde“ (Jaroslav Martinek).

Právě vztah členů okrašlovacích spolků k vlastní práci prošel historicky významnou proměnou.¹⁷⁶ Byly to právě nejrůznější na první pohled drobné aktivity typu péče o čistotu a vzhled sídel, včetně sběru odpadků, čištění řek, potoků nebo veřejných zón, které byly pro mnohé protagonisty mého výzkumu tak samozřejmé, že ani nepovažovali za důležité se o nich zmiňovat. Vzhledem k tomu, že čistota a vzhled sídel neznamenaají ani v současných ekologických organizacích nějakou programovou dominantu,¹⁷⁷ je třeba i zde spatřovat důležitý přínos okrašlovacích spolků, které by se možná mohly stát jakýmsi impulzem k oživení praktické činnosti. Jak totiž trefně uvádí Hudec: *„Je nutné a účelné vidět v čistotě a upraveném vnějším vzhledu sídel i symbolický nebo signální význam pro zdravé prostředí (...) v tomto prostředí se každá devastační činnost snadněji zjistí než na smetišti.“*¹⁷⁸

¹⁷⁴ Librova, H.: *Vlažní a váhaví: kapitoly o ekologickém luxusu*. Brno: Doplněk, 2003, s. 174.

¹⁷⁵ Blažek, B.: *Venkov, města, média*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 95.

¹⁷⁶ Srov. Klíma, J. V.: *Vlastní prací*, v: *Krása našeho domova*, roč. 2, č. 4 (1906), s. 59 – 62.

¹⁷⁷ Jak říká Hudec: *„(...) s ochranou přírody to příliš nesouvisí a v životním prostředí byly a nadále jsou důležitější věci“*, v: Hudec, K.: *Okrašlovací spolky – ano či ne?*, *Veronica*, roč. 5, č. 2 (1991), s. 23.

¹⁷⁸ Tamtéž.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bauman, Z. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá Fronta, 2005. ISBN: 80-204-1195-x.
- Blažek, B.: *Venkov, města, média*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 95. ISBN: 80-85850-59-1.
- Buček, A. Ochrana přírody na Moravě a ve Slezsku, v: *Veronica*, roč. 12, č. 4 (1998), s. 5-9.
- Čapek, K. *Jak se co dělá, O lidech*, Praha: Československý spisovatel, 1960
- Čapek, K. *Povídky z druhé kapsy*, Praha: Československý spisovatel, 1967.
- Čeřovský, J. Zemský ráj to na pohled aneb ochrana přírody v Čechách, v: *Veronica*, roč. 12, č.4 (1998), s. 1-4.
- Čeřovský, J. *Vznik, vývoj a současný stav ochrany přírody ve světě i u nás*. Praha: Sbor ochrany přírody Společnosti Národního muzea, 1965.
- Čižmář, J. *Dějiny a paměti města Vizovic*. Brno 1933.
- Dohnalová, M. *Antropologie občanské společnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 978-80-7204-339-2.
- Dohnalová, M., Malina, J. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006. ISBN 80-7204-349-8.
- Emödiiová, R. *Historický vývoj zeleně v městě Brně*. Městské kulturní středisko S.K. Neumanna v Brně, Brno 1986.
- Foltýn, D. a kol.: *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*. Katedra dějin a didaktiky dějepisu PedF UK v Praze, Praha 2008. ISBN: 978-80-7290-352-8.
- Hudec, K. Okrašlovací spolek – ano či ne?, v: *Veronica*, roč. 5, č. 2 (1991), s. 22-23.
- Jarník, J. U. *Podstata, cíl a organizace okrašlování, hlavně po stránce národohospodářské a esteticko-výchovné*. Praha: Svaz čes. spolků pro okrašlování, 1911.
- Jedlička-Brodský, B.: *1904-1914 Deset roků Svazu českých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v Praze*. Praha 1916.
- Keller, J. *Sociologie a ekologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-42-7.
- Konečný, M. a kol. *Lomnice : příroda, historie, osobnosti, památky*. Tišnov: Sursum, 2006. ISBN: 80-7323-140-9.
- Kozdas, J. *200 let městských alejí a parků ve Znojmě*. Znojmo: Občanské sdružení Okrašlovací spolek, 2004. ISBN: 80-239-4784-2.
- Krása našeho domova : věstník Svazu českých okrašlovacích spolků v království Českém* (Časopis). Praha : Svaz českých okrašlovacích spolků v království Českém, 1904- .
- Librová, H. *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1987.
- Librová, H. *Láska ke krajině?* Brno: Blok, 1988.
- Librová, H. *Vlažní a váhaví : kapitoly o ekologickém luxusu*. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-149-6.
- Mikulka, R., Klvač, P. Okrašlovati a povznášeti..., in: *Vyškovský sborník V. Sborník MZA v Brně, SOka Vyškov*. Slavkov u Brna 2006. ISBN: 80-86931-19-6.
- Musil, L. *Těžba uhlí, problém prostředí, modernita*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2188-8.
- Müller, K. *Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-232-X.
- Müller, K. B. *Politická sociologie*. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-380-2.

- Nekvapil, V. (ed.) *Impuls pro občanskou společnost: eseje o třetím rozměru demokracie*. Praha: Evropský literární klub, 2003. ISBN: 80-86316-53-x.
- Ovčáčková, L. *Okrašlovací spolky včera dnes*. Diplomová práce obhájená na Katedře environmentálních studií FSS MU v Brně, 2004.
- Procházka, J. S. *Moderní člověk a příroda*. Praha: F. Svoboda, 1926.
- Procházka, J. S. *Ochrana přírody a přírodních památek*. Praha: Český čtenář, 1926.
- Procházka, J. S. *Okrašlování a ochrana domoviny : vzorcová přednáška o úkolech a cílech spolků okrašlovacích a ochranných*. Praha: Svaz československých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, 1922.
- Ptáček, L. Okrašlovací hnutí a Svaz okrašlovací a ochranný, v: Ptáček, L. (ed.): *25 let ČSOP. Sborník materiálů konference Dobrovolná ochrana přírody v ČR, 10. a 11. prosince 2004 v Průhonicích*. Brno 2004.
- Růžička, T., Ptáček, L., Hušková, B. *Péče o krajinu : příručka pro výměnné pobyty k péči o krajinu a pozemkové spolky*. Brno: Nadace Partnerství, 2004.
- Tuček, K.: Řídnou naše řady?, v: *Krása našeho domova*, roč. 40 (1949), s. 134-136.
- Tuček, K.: Okrašlovací spolky v pětiletce, v: *Krása našeho domova*, roč. 40 (1949), s. 25-26.
- Vajdová, T. *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*. Brno: CERM, 2005. ISBN: 80-7204-379-X.
- Zajoncová, D. Kulturně historické dědictví v péči místních komunit, v: Foltýn, D. a kol.: *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*. Katedra dějin a didaktiky dějepisu PedF UK v Praze, Praha 2008. ISBN: 978-80-7290-352-8.

Internetové zdroje:

Charakter práce vyžadoval také analýzu tiskových zpráv a dalších jinak těžko přístupných dokumentů, vzhledem k tomu je seznam internetových zdrojů poměrně rozsáhlý:

Český svaz ochránců přírody: <http://www.csop.cz/>

Fulínův spolek obdivovatelů a přátel květin: <http://www.florart.cz/>

Okrašlovací spolek pro Lomnici a okolí: <http://www.oslomnice.cz/>

Okrašlovací a zábavní spolek v Bystřici pod Hostýnem: <http://www.ozs.cz/>

Okrašlovací spolek v Prostějově: <http://www.okraslovacispolek.cz/>

Okrašlovací spolek ve Znojmě: <http://okraspol.sweb.cz/>

Okrašlovací spolek Ivančice: <http://www.okraslovacispolekivancice.cz/>

Okrašlovací spolek Katedry environmentálních studií FSS MU: <http://okr-spolek.webnode.cz/>

Okrašlovací spolek Lednice: <http://www.okraslovacispolek-lednice.eu>

Seznam občanských sdružení na stránkách Ministerstva vnitra ČR:

<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>

Břeclavský deník: <http://breclavsky.denik.cz>

Vyškovský deník: <http://vyskovsky.denik.cz/>

Znojemský deník: <http://znojemsky.denik.cz/>

6. JMENNÝ REJSTŘÍK

Bauman, Z.	- 60
Blažek, B.	- 64
Buček, A.	- 5
Čapek, K.	- 16, 62
Čeřovský, J.	- 5, 12
Čižmář, J.	- 27
Dohnalová, M.	- 5, 61, 63
Emler, J.	- 6
Fulín, M.	- 36
Hubálek, S.	- 61
Hudec, K.	- 9, 64
Jarník, J. U.	- 6, 9, 10, 11, 13, 14, 20
Keller, J.	- 24, 56
Klika, J.	- 6
Librová, H.	- 5, 6, 15, 17, 63, 64
Klvač, P.	- 18, 43, 47, 48, 52
Maximovič, R.	- 6
Mikulka, R.	- 18, 43, 47, 48, 52
Musil, L.	- 23, 61
Müller, K.	- 61, 62
Müller, K. B.	- 17
Ovčáčková, L.	- 5, 7, 10, 20, 21, 28, 44
Pehe, J.	- 61, 62
Procházka, J. S.	- 6, 10, 11, 12, 13, 20
Ptáček, L.	- 7
Růžička, T.	- 7
Tuček, K.	- 8
Vajdová, T.	- 61, 62, 63
Zajoncová, D.	- 5, 63

7. PŘÍLOHY

Obrazové přílohy

Obrázek 1 – Čestné uznání Okrašlovacímu spolku Veverská Bítýška za obnovu cholerového hřbitova

Obrázek 2 – Domy č. p. 33 a 34, jejichž demolici se Okrašlovacímu spolku v Bučovicích podařilo v roce 2007 zabránit

(foto: Michal Crhák)

Obrázek 3 – Členové Okrašlovacího spolku v Ivančicích okrašlují tzv. Lobpreisovu zátoku

(foto: Martina Turečková)

Obrázek 4 – Okrašlovací spolek Calma Luhačovice na jedné ze svých kulturních akcí

(foto: Blanka Petráková)

Obrázek 5 – Trasa plánované přeložky v Bučovicích zasahuje přímo do nivy řeky Litavy (uprostřed hovoří předseda Okrašlovacího spolku v Bučovicích Michal Crhák)

(foto: Jan Blažek)

Textová příloha - struktura rozhovor

1. Kdy a za jakých okolností Váš okrašlovací spolek vznikl?
2. Jaké byly Vaše motivace a důvody k založení spolku?
3. V čem se navazujete na historickou tradici okrašlovacího hnutí?
4. Jakých cílů hodláte prostřednictvím spolku dosáhnout?
5. Nakolik aktivní činnost v obci vyvíjíte?
6. Jaká je právní subjektivita Vašeho spolku?
7. Kolik členů Váš spolek sdružuje?
8. Jaké jsou věkové charakteristiky členů Vašeho spolku?
9. Jaké profese členové Vašeho spolku vykonávají?
10. Jaké má člen Vašeho spolku povinnosti?
11. Jaký je poměr Vašeho spolku k obecnímu zastupitelstvu/magistrátu?
12. S jakými dalšími organizacemi spolek spolupracujete a na čem?
13. Na jaký druh aktivit se zaměřujete především?
14. Jaké projekty se vám povedlo realizovat?
15. Jaké projekty se Vám nepovedlo realizovat?
16. Jaké projekty se realizujete v současnosti?
17. Jakou roli hraje v aktivitách Vašeho spolku péče o životní prostředí?
18. Máte obavy z poškozování přírody nebo životního prostředí ve Vašem okolí?
19. Jaké konkrétní kampaně nebo protesty z těchto důvodů podnikáte?
20. Zabýváte se prevencí proti poškozování přírody nebo životního prostředí?
21. Angažujete se na poli environmentální výchovy nebo osvěty?